

FREE THOUGHT.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Chicago, Ill. ir Scranton, Pa.

All communications must be addressed to "Laisvoji Mintis", 3252 So. Halsted St., Chicago, Ill., or 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

No. 21 Chicago, Ill. & Scranton, Pa., Lapkričio (November) mėn. 1911 m. II TOMAS
Entered as Second Class Matter July 29, 1910, at the Post Office at Chicago, Ill., under the Act of March 3, 1879 II-nd VOL.

Manager A. Olszewski, 3252 So. Halsted St., Chicago, Ill.

Artimiausioji Priedermė.

(Balsas, išsiveržęs po įspūdziais karo trimito).

Europa ginkluojasi. Žmogžūdytės mašina pradeda jau veikti... Nors dar kraujas neliejasi, bet tautų neapykanta yra kurstoma... Nedaug tetrūks-ta, kad ir kraujas pasipiltų: Vokietijos vyriausybė—pirmutinė pakėlė karo trimitą ir jau šaukia išsisklaidžiusius atsargos kareivius. Nors tai dar nereiškia, jog karas—neišvengiamas, bet ramiam vokiečiui artojui ar šiaip-jau darbininkui, o ypač jų šeimynoms, tas karo trimitas jau daug apsiėjo. Ištikro, tolimosios Maroccos incidentas parodo, jog prie dabartinės tvarkos žmogui visai neužtikrintas ramus gyvenimas. Koks darbas, leiskime, artojui prie Maroccos? Kokia nauda jam iš jos? O tuo tarpu nuo jo reikalaujama, kad jis eitų, muštų, žūdytų, degintų, ir grobtų turtus francuzo, ar kito kaimyno, kuris prieš jį niekuo ir niekuo neprasikalto. Vis tai—darbas, prieš kurį menkais iš-rodo katarginio galvažūdzio darbai. Abu jie gal susilygintų darbai, kad abu veiktų vienodomis sąlygo-mis,—o ne dideliais buriais, kaip dabar. Bet kodėl-gi užmokesnis—nelygus; kodėl vienas į katargą eina, o kitas grįžta sau namon prie senųjų darbų?!... Gal kas pasakys: "katarginis galvažūdis žūdė savuosius, šis-gi kareivis,—svetimuosius"... Bet ar svetimajo kraujas pigesnis? Ar tam svetimam ne miela gyvybė?—Ne, ir kraujas jo ne pigesnis, ir gyvybė jam taip pat miela!—Bet kodėl kareivis ir savuosius žūdo; kodėl tada jis gauna ne vienodą su galvažūdziais užmokesnį? Tokių atsitikimų Europoj, o ypač Rossijoj, daug. Čia atsimens man 1905-ji metai, su jų revoliucija, spalį 17 dieną manifestu ir sekančiais po jo visokiais ekscesa-is. Tarp šitų ekscesų įžymiausiąją vietą reikia pripažinti tam, kuris išstato naują konstitucinį Rossijos monarchą jau ant rytdienos po manifesto išleidimo dė-kojančiu kareivius už pralietąjį savųjų kraują: palie-pimas nr. 3 Peterburgo kareivijai spalį 18 d. 1905 m. liepia pranešti kareiviams "Jo Didenybės Caro karš-čiausiąją padėką už pilniausiai ištikimą tarnavimą". Kodėl tai kareivio galvažūdytė—reikalinga, o katar-

ginio—ne? Kodėl pirmasis gavo "karščiausią padėką", o antrasis—nuėjo katargon: juk darbas jų vienodas! Kodėl pagalios katarginio darbas—*prasikaltimu* vadi-nasi, o kareivio—ne?!... Juk žmogžūdytė visuomet pasiliks nedoru ir neužkenčiamu darbu, nežiūrint į tai, ar bus ji atliktą kareivio kardu ar žmogžūdzio peiliu! Taip daug ar mažiau esti, kada kareivis papildo žmog-žūdytę pats savaimi, jo vyriausybei neliepiant; bet visai ką kitą matome, kada kareivis tai dirba, vyriau-sybei liepiant,—tada jis turi būt pasirengęs visus net deginti ir karti! Ar privalo jis pildyti tokį begėdišką ir bedievišką paliepiimą? Anglai į šitą klausimą atsakė "ne"; bet Rossijoj, kaip ir daugelyj kitų šalių, ikišiol arba visai neduota jokio atsakymo arba atsakyta *adver-nai*—ir visai užmiršta senas, kaip pasaulis, prisaky-mas: "neužmušk!" Ir ne tiek gal užmiršta, kaip tyčia iškreipta—juk visokie "Dievo tarnai" kaip antai: popai, kuningai, pastoriai ir kiti įvairių laipsnių šventikai, iki paties Romos popiežiaus, kasdien mums tvirtina "*ne-užmušk!*" ir kasdien mums prisako klausyti "Dievo pastatytos" valdžios, kuri reikalauja užmušimų.

Kiek tai melo!

Kam Dievas, kuris *nekenčia* užmušimų, statys valdžią, *gyvenančią* iš užmušimų! Dar šiek-tiek supras-tume paliepiimą kariauti su priešu, kuris užpuola mus ir turi norą išskersti artimiausius mums žmones; bet, kaip suprasti valdžios paliepimas skersti žmones, ra-miai einančius prašytų savo valdovo palengvinti jiems gyvenimą—kaip tai buvo atsitikę Peterburge sausio 9 d., 1905 metais. Nejaugi tai Dievas, neapkenčias užmu-šimų, pastatė sau tokį tarną, kuris taip begėdiškai sker-džia žmones?!...

Ne, dvasiškieji tėveliai! Jus, begėdiškai apgau-dinėjate žmones! Įsakymas "*užmušk!*" netinka su įsa-kymu "*neužmušk.*" Todėl, visai suprantu "Dievo tarno" užsirūpinimą, kada Vilkaiviškio naujokas*, ve-damas prie prisaikos, pareikalavo išaiškinti jam, kas tai yra prisaiika ir kokias pareigas ji užkrauna ant

* Apie tai pranešė "Syn Otečestva" korespon-dentas.

kareivio. "Dievo tarnas" užtylėjo, vyriausybė-gi... kareivį suareštavo: mat, jau tik vienas užklausias buvo prasikaltimu!... Vyriausybei aišku buvo, jog kareivis, svarstęs prisaikos pareigas, netiks žūdyti šeimyną kareivio iš Tambovo gubernijos; jai reikalingi tokie kareiviai, kurie gimę Suvalkų gubernijoje grobtų turtus ir žūdytų šeimyną kareivio iš Tambovo gubernijos, o gimę Tambovo gubernijoje grobtų ir žūdytų šeimyną kareivio-suvalkiečio. Trumpai tariant, valdžia yra pasiryžusi padaryti ištisą eilę plėšimų ir bjauriausias žmogžūdytes vardan Dievo ir "šventosios" prisaikos!!... Bet tokiu būdu "šventoji" prisaikos priedermė—tai priedermė budelio ir plėšiko... ir kokiam reikalui jus, generolai, vadinate ją "šventosios" vardu! Bet jaigu tai—priedermė valstybės gyventojų apginėjo, tai sakykite tada taip: "užmiršę priesaiką, mes pasirenę esame visus ir deginti ir karti". Nors melo bus išvengta tada! Bet priesaika, varu, visokiomis baismėmis, iš kareivio ištrauktoji,—tai tik privertimas ir jokių priedermių ant kareivio neužkrauna. Priesaika turi būt duodama liuosai, pilnai suprantant visas priedermes, kokias ant savęs užsikrauni,—kad nepavirstų į pasityčiojimą. Tuomet tik prisiekiantis kareivis neužsikraus ant savo sąžinės naujo ir sunkaus nusidėjimo, į kurį pavirsta nesuprastoji ir po prievarta duotoji prisaiika.

Suprasti-gi—artimiausioji priedermė!...

Elėikonis.

J. Šliupas.

Juozapas Mazzini.

(1808—1872).

Juozapas Mazzini, vienas iš ypatingiausių žmonių šian-dykštės Italijos, gimė Genuoje 1808 m. Tai buvo kiltas patriotas, vienas iš didesniųjų karžygių Italijos atgimimo, ir, galima sakyti, Suvienytosios Italijos apaštalas.

Gimė iš tėvo, kurs buvo universitatės profesoriumi, ir įgijęs klasišką išauklėjimą, mokėsi jurisprudencijos. Jaunystėje jis žinomas buvo pažįstamiems kaip draugas,

visuomet padilgintas žmoniškumo jausmais. Nuo gimtos dienos tėvų buvo jame įskiepijami sociališkos lygybės jausmai, ir todėl jau anksti (1821 m.) tėvynės sunkios sąlygos pakuždeno jame mintis apie tautos vienybę ir tautos atliuosavimą nuo svetimtaučių valdžios, ką jis manė atsiekiamu esant tik sugrįžus

prie senovės republikoniškosios tvarkos. Iki tai tvarkai neįvyksiant, jis ėmėsi dėvėti tik juodą drapaną, ir taip vilkėjo iki savo mirčiai.

Patriotizmas veikiai Mazzinį taip perėmė, jog jis atsiskė nuo žadėtų literatūros studijų, ir pasišventė politiškam darbui. 1827 m. išėjo jo pirmas veikalas "Dell'Amor Patrio di Dante", liberališkame laikraštyje *Subalpino*; vėliaus jis rašinėjo kritikas ir polytiškus straipsnius į Florencijos *Antologia* ir į *Indicatore Genovese*. Pastaramjame tilpo raštas, paskui atskirai išleistas po antrašu: *Scritti d'un Italiano Vivente*. Kadangi liberalai naudojosi literatūra pažangumo praplatinimui, tai laikraščiai buvo uždaromi ir rašytojai gujami.

Apie 1830 m. Mazzini prisidėjo prie slaptos draugijos *Carbonari*, ir tuomi prasidėjo jo politiškas veiklumas. Nepoiligam jis tapo veikliu sąnariu tarybos ir misijų tos draugovės, ypačiai po Torkaną. Tūlo Piemontiško šnipo išduotas, Mazzini tapo suimtas, tupėjo 6 mėnesius Savonos tvirtovėje, kur gavo skaityti bibliją, Tacito ir Byrono veikalus, ir galiaus tapo paleistas su sąlyga, kad iškeliaus iš Italijos.

Po tūlų kelionių jis apsistojo Marseilleje, ir iš čion jis pasiuntė savo garsųjį laišką Karoliui Albertui, už ką rašytojas tapo amžinai išgintas iš tėvynės.

Tad Mazzini suorganizavo liberalų sąjungą "La Giovine Italia" (Jaunoji Italija), kuri buvo žmoniškėnė už Karbonarizmą. Jos siekiu buvo republikoniška Italijos vienybė su vienokiais įstatymais, atskratymas nuo svetimos vyresnybės, triušas dėl visatino morališko atsigimimo, ir galiaus įsteigimas politiškos visame sviete lygybės. Laisvė, lygybė ir žmoniškumas buvo sąjungos šauksmu, o "Dievas ir Liaudis" tai jos obalsiu; balta, raudona ir žalia spalvos plevėsavo ant vėliavos; apšvietimas ir maištas buvo įrankiu jos veiklumo; bet užmušinėjimas ypatų buvo ištrintas iš jos statutų, ir todėl ažuot Karbonarių deigino tapo priimtas ženklas kningos ir cypressos: Mazzini buvo sąjungos vadu, ir veikiai po visą Europą paplito tolygios bendrovės, sulyg ypatingų kiekvienos tautos reikalavimų.

Eikštėn išėjus sąjungos darbams, Mazzini tapo išvytas iš Marseilles, ir per keletą mėnesių turėjo slapstytiesi. Tame laike jis tapo įskustas, būk užtauraujamas užmušėjystę liberalizmo laimėjimui; bet Francuzijos teismuose tatau atrodyta neteisinga esant, o Britanijos parlamente (1845 m.) lordas J. Graham atsiprašė Mazzinio už atkartojimą tokio šmeizimo.

"Jaunoji Italija" (beje Mazzini, Sismondi, Pellegrino Rossi ir kiti) išrėngė iš Genevos karišką kelionę į Savoją; bet karališkoji kariūmenė pergalėjo maištinkus. Už tai Sardiniškieji teismai nuteisė Mazzinį mirtin *per contumaciam*; o jis už tai vėl smarkiaus ėmėsi revoliucijoniško darbo.

Dabar Mazzini Šveicarijoje įsteigė naują bendrovę—"Naują Europą",—kuri sugražinti turėjo Europai tie-

sas ir laisvę. 1837 m. Mazzini iškeliaavo į Angliją ir apsigyveno Londone. Iš čion jis nuolatos dalyvavo Italijos revoliucijose, ypačiai 1848 m. sukilimuose. Neapkęsdamas monarchiškos vadovystos Milane, Mazzini persikėlė į Šveicariją, kada Milaną pasidavė Austrijai; atkako į Florenciją, kada maištas kilo Toskanijoje, ir galiaus atsidurė Romoje, kur tapo išrinktas į triumviratą (1849 m.). Kaip valdonas jis atsizymėjo išminčia, įlaidumu ir pasisėkimu, taip kad net lordas Palmerston jį pagyrė. Romai vienok patekus Francuzams, ir popiežiui ant sosto sugrįžus, Mazzini kako į Lousanę per Marseillę. Francuzijos pasiėgimā jis labai peikė viešuose laiškuose, rašytuose De Tocqueville'i ir kitiems. Vėliaus jis sugrįžo į Londoną, ir jam raginant, mėginta buvo sukilti Milane (1853 m.) ir Piedmonte (1857 m.). Ir 1859 m. visa savo jiega palaikydamas maištus Italijoje, jis triusė prieš Francuzijos persvarą, ir netikėjo Liudviko Napoleono liberalizmui.

Kelionė į Siciliją 1860 m. tapo suorganizuota Mazzinio, o atlikta Garibaldžio. Išgintas iš Šveicarijos 1864 m., Mazzini sugrįžo į Angliją. Kitą metą Messina išrinko jį atstovu į Italijos parlamentą; tačiau nē jis pats, kaipo republikonas, nebūtų priėmęs mandato, ir parlamentas tājį pakasavojo. Sako, Mazzini 1865 m. įsteigęs esąs "Universališkąją Republikonų Sąjungą".

1868 m. Mazzini sunkiai įsirgo ir niekad os iš ligos gerai neatsipeikėjo; bet vis-gi pasiliko uoliu savo užsi-

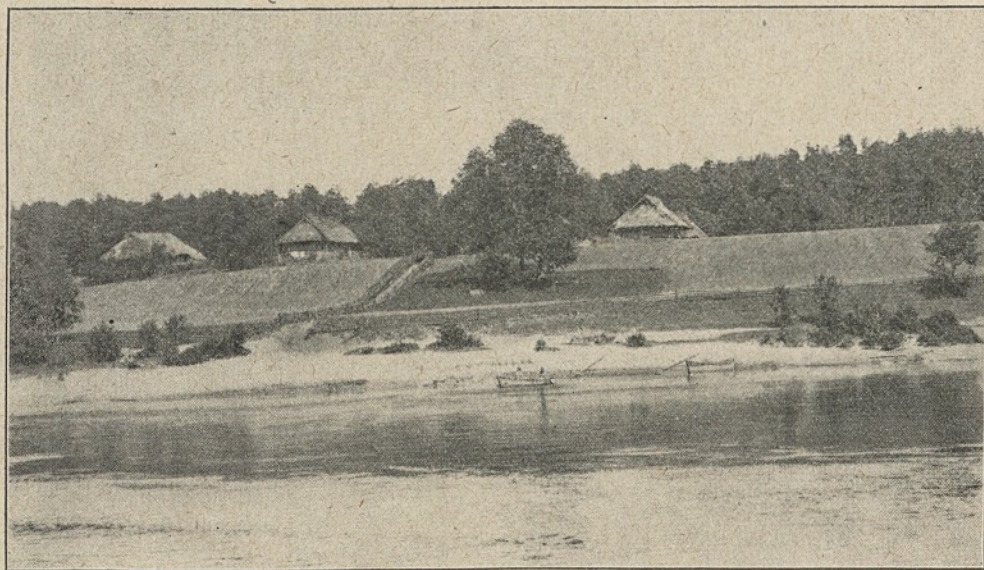
ēmime, kaip kad pirma. Užmanęs, bet neįvykinęs republikonų maištą, Mazzini išdrišo atkakti į Italiją, ir tapo suintas Gaetoje, kur jis kalėjo, iki Italijos armija neįėmė Romos. Mazzini nepritarė Paryžiaus komunai 1871 m. Kada jis mirė Pisoje, 11 d. kovo 1872 m.; Italijos vyriausybė iškėlė jam viešas šermenis. Paskui jam pastatė monumentą, ir karalius Umberto paskyrė 100.000 lirų, o minystras Giolitti, 1904 m., nusprendė, kad viešpatija savomis lėšomis paskelbtų Juozapo Mazzinio veikalus.

Mazzinio raštai yra įvairūs, ir daug jų: tai apie dailą literaturą, tai apie muziką. Pilna laida jo veikalų ėmė išėiti 1861 m. Netikiu, kad kas-nors nesistebėtų Mazzinio patriotizmui ir ištvermei jo darbuose, nežiūrint į apšmeižas, persekiojimus, ir nepasisėkimus. Mazzini mokėjo žmones patraukti prie savęs ir paversti savais šalininkais. Privatiškame gyvenime jis buvo prasčiokas ir švarus, kaip kad viešame negodus ir visur save aukaujantis. Jo įtekmei ir iškalbūmū pasidėkojant, pakilo mintis Italijos jaunuomenės, ir įvyko Italijos atsigimimas. Svarbiausiu jo veikalū reikia skaityti "Doveri dell'uomini" (Žmonių pareigos).

Tad-gi Mazzini ne tik buvo suokalbininku, literatu ir philosophu: jis buvo apaštalu ir sukurstytoju naujų minčių.

Kaip Dantė ir Garibaldi, taip Mazzini buvo mylimiausiu Italijos didvyriu.

Kada mes lietuviai užauginsime tokius sūnus savai nuvargusiai tėvynei?!

Nemunas ties Balbieriškiu.

Intelektualis Rossijos išsiplėtojimas.

Pagal A. S. Rappoport, prof. instituto rytinių kalbų, Paryžiuje.

“Rossija plėtojasi labai palengva, kaip valstija, kuri yra ne vakarykščios dienos ir kuri turi apščiai laiko prieš savim”. Yra tai Nietzsche's patėmijimas pirm negu jo protas be vilties nugarmėjo į pamišimo gelmes. Tas vokiečių filosofo-poeto patėmijimas yra gan teisingas. Vienok, ko Nietzsche, nežinojo, ar nepasakė, yra tai, kad mes vargiai galime kalbėti apie Rossijos, kaip čielos, evoliuciją ant kiek tai lietisi abelnos civilizacijos, intelektualės kultūros ir išsiplėtojimo. Vientik menkutė mažuma, taip vadinamoji inteligencija, išsivystė intelektualiai, ne Rossija pati. Čion guli fundamentalis skirtumas tarp Rossijos ir kitų Europos šalių.

Yra didis plyšys, nuolat besiplečias tarp Rossijos inteligencijos ir muzikų. Mintijimas ir kultūra, gi net civilizacija, išveizi susituokus apie išrinktąją mažumą. Didesnė žmonių dalis ne tik nepakilo iš to stovio, kuriame ją užtiko Čingiz Chanas, bet ištikrųjų ji nuslinko į žiauresnį padėjimą. Revolucijos perėjo per jų galvas, nepaliekant juose mažiausio įspūdžio. “Masos Rossijos žmonių, sako Leroy-Beaulien, neįjutė nei Renesanso, nei Reformacijos, nei Revolucijos kvepavimo”. Viskas, kas tapo atlikta Europoj arba Amerikoj bėgyj paskutiniųjų keturių šimtmečių nuo Kolumbo ir Luther'o, Washington'o ir Mirabeau, kas dėl Rossijos, tai negyvuoja.

Žmonės dar neprotauja, ar mažiausiai tai neapleido tą žiaurų barbarizmo stovį, kuris pirmtakauja civilizacijos aušrą; pirmieji protavimo spinduliai vos palytėjo žaros spalvomis tamsų Rossijos padangių horizontą; didieji historijos nuotikiai neįstengė nukratyti protišką snūduriavimą nuo jos gyventojų. Bet-gi būtų klaidinga manyti, kad ta priežastis slepiasi tautos būde ir jos prigimtyj. Turtinga prigimtis, jautri slavų dvasia, jų gabumas pamegždžioti bei sekti leidžia jiems ne tik prisitaikyti prie vakarinės kultūros ir civilizacijos, bet taip-gi duoda išgalę gaminti dalykus su slaviško geniaus antspauda. Inteligencija suteikia ganėtiną tos minties darodymą. Rossijos inteligencija perėjo augimo, mainymosi, abejojimo fazes ir pasiekė subrendimo stovio. Prieš tyrinėsiant intelektualį Rossijos inteligencijos išsiplėtojimą ir jo atsiktą laipsnį, mes turime bandyti surasti tas priežastis, kurios pirmiausiai pagimdė tą plyšį tarp mažumos ir didumos, ir apystovas, kurios prigriebė jam didinties.

Klaidinga yra manyti, kad pirmieji intelektualio Rossijos išsiplėtojimo pamatai tapo patiesti Petro Didžiojo ir kad Rossija, kadir atsilikusi nuo Europos kultūroj ir civilizacijoj, visgi tebėsanti jauna ir ūmai pavysianti kitas Europos valstijas. Buvo tarpas, pra-

džioj XI šimtmečio, kada slavų kraštai po normanų užkariautojų valdžia buvo ant to paties civilizacijos laipsnio, kaip ir vakarinė Europa. Pamatai tapo patiesti dar prieš užplūsiant normanams ir atsiktikdavo tankūs susinešimai tarp gyventojų rytinės ir vakarinės Europos. Senai prieš IX šimtmetį Kijevas buvo žinomas Skandinavijos tautoms. Daugybė vertelgų laivų applankydavo Rossijos pajures. Ant kelio, kuriuo Skandinavijos pioneriai leisdavosi Byzantijon, stovėjo miestai Smolensk, Černigov, Perejaslavl. Kuomet normanų princai, variagai, kaip jie buvo vadinami slavų, užkariavo tuos miestus ir paglemžė vieną gentį po kita, tuomet esanti civilizacia sparčiai plėtojosi po apginimų naujų valdonų. Iš Byzantijos ir Graikijos, iš Italijos, Lenkijos ir Vokietijos plaukė žiemuosna intekmė, kadangi Ruriko ainiai turėjo tankius susinešimus su tomis šalimis. Mokyti minykai ėjo iš Byzantijos, architektai, amatninkai ir vertelgos iš Graikijos, Italijos ir Vokietijos ir buvo įrankiai praplatinimui kalbų, papročių ir idejų vakarų Europos. Ne tik kuningaikiščiai Kijevo budavojo bažnyčias ir budinkus sulig graikiškos ir itališkos dailos, bet jie įsteigė mokyklas, į kurias Vladimir vertė savo didikus ir bojarus siųsti savo vaikus. Komercijaliai susinešimai su vakarais ir pietumis buvo labai gyvūs ir tankūs, ir Kijevo ir Novgorodo rinkose marga minia normanų ir slavų, hungarų, graikų, venecianų, vokiečių, arabų, žydų buvo matoma.

Reikia, vienok daleisti, kad intelektualė kultūra dar nebuvo persisunkusi į slavų gentis. Normanai-gi, kaip kultūros praplėtojai ūmai ir lengvai paskendo užkariautose gentyse, daug lengviau, gal, negu normanai, kurie atėjo su Viliu Užkariautoju ir susiliejo su Bretonais ir Saksonais Anglijoj. Jaigut ne totorių užplūdimas, yra labai daleistina, kad intelektualis Rossijos išsiplėtojimas būtų žengęs tomis pačiomis vėžėmis kaip ir Vakarų Europos. Komercijaliai ir intelektualiai susinešimai su Europa, taip budriai atliekami ir plėtojami normanų princų, būtų sekę toliaus, ir laikę nuolat besididinančiame susidurime su vakarų valstijomis ir po intekmę visų sriovių, kurios buvo lemtos vėliaus pereiti per Europą. Renesansas, kuris liejo vakarų Europoj savo šviesą (ir vos keletas spindulių kurios atrado sau kelią į Rossiją, per Lenkiją velesniu laiku) būtų buvęs pajaustas Rossijoj. Tam vienok nebuvo lemta atsiktikti. Mongolų užplūdimas atkirto Rossiją nuo Europos ir pavedė ją totorių intekmei. Normanai civilizacija, kuri jau buvo beįsiskiepijant, tapo sutremta; raiščiai, jungiantys Rossiją su Europą, tapo nukirsti. Mongolų užplūdimo bangos užliejo lygumą tarp Europos ir Azijos ir nuskandino visokį vakarinės Europos intekmės pėdsaką. Kijev, Moskva, Tver, Riazan, Černigov ir Smolensk tapo išdraskyti gaujų Didžiojo Chano, kuris sėdėjo kur-nors Azijos viduryj ir siuntė čion savo karvedžius ir mokesčių rinkėjus.

Šimtai tūkstančių mongolų atėjo Rossijon, susi-

maišė su slavais ir veikė ant papročių, civilizacijos, socialio gyvenimo, administracijos ir net kalbos. Intekmė labai toli ir giliai siekė; mongolizmas persunkė Rossijos gyvenimą giliau, negu rossai galėtų daleisti arba europiečiai įsitikino. Didesnis ir didesnis stojo plyšys tarp rossų ir romaniškų bei teutoniškų tautų. Vienok per tą plyšį dar būtų galima pertiesti tiltas ir Rossija būtų buvus išgelbėta, kuomet geresnių ir laimingesnių dienų užšvito aušra par kitą veiksnį—bažnyčią. Bet čion vėl dėlei nekurių apystovų tas daugeliu atžvilgiu civilizuojantis veiksnys pasirodė bejiegis.

Nežiūrint į visus nuopeikimus, verčiamus ant bažnyčios, reikia pripažinti, kad jos rankose laikėsi apšvietimas. Vienok visai kitioniškas dalykas buvo Rossijoje. Nuo pat krikščionybės įvedimo, nuo Vladimiro krikšto priėmimo Rossijos žmonės, kaip naujosios religijos pasekėjai, rūpinosi įvesti Byzantijos maldingumą; žmonių masos, kadir nominaliai krikščionys, pasiliko stabmeldžiai ir iki šiol tokie tebėr. Tai priklausė nuo dviejų aplinkybių. Vladimiras priėmė graikų pamaldų formą su jų asketizmu. Asketizmas, monasticizmas ir atsitolinimas nuo svieto stojo krikščionių idealas. Tas idealas buvo peraugštas, nepasiekamas ir nepritaikomas prie tikrybės ir kasdieninio gyvenimo, tuotarpu iš antros pusės tobūlieji krikščionys svieto gyvenimą laikė už nuodėmingą ir pavojingą. Tokiu būdu kuningija tolinosi į kloštorius, o žmonės, priimdami Byzantijos apeigas, nieko neišmoko iš jos etiško mokinimo. Plyšys, kilęs tarp kuningijos ir žmonių, turėjo taipgi savo priežastis. Pirmieji bažnyčios nariai buvo graikai, minykai, paeinantys iš Byzantijos, kurie vartojo nesuprantamą slavams kalbą. Rossijos viskupai, kurie palengvėl užėmė vietas mokytų graikų minykų ir kurie galėjo susikalbėti su žmonėmis, buvo patįs nežinėliai. Ir čion netikėtai totorių užpuolimas. Susinėšimai su Byzantija tapo pertraukti. Graikų kuningijos priplaukimas ir Byzantijos mokslas apsisotojo peranksti; rossai neturėjo gana laiko kad įsigijus tūlą žinijos laipsnį, idant su juo apseiti be svetimos pagalbos. Tokiu būdu, kuomet intelektualis masos išsiplėtojimas plėtėsi labai palengva, intelektualis kuningijos laipsnis slinko žemyn labai greitai. Pasekmė buvo tokia, kad Rossijos kuningija, susitikusi su žmonėmis, pasirodė esanti ant vienokios su jais intelektualės lygmalos; kuningai neturėjo ko mokyti ir neturėjo jokio autoriteto. Tai taipgi išaiškina psichologiškai kilmę Rossijoje tokios daugybės religijinių sektų. Neturėdamas jokios pagarbos prieš neapšviestą kuningą, palinkęs prie girtuoklystės, kaimietis ėjo savo keliu, kada kartais jis ūmai buvo besisijuntąs religijiniame užsidegime.

Tokiu būdu mongolų užplaukimas atskyrė Rossiją nuo Europos, ir kuomet pastaroji pereiginėmis fazėmis artinosi prie mokslo ir šviesos laikų, Rossijoje tuomet sedėta ramiai. Renesanso Europa nebuvo *creatio ex nihilo*. Tai buvo palengvas plėtojimosi procesas. Bar-

barai, kurie inkūre savo valstijas ant senybinio svieto griūvesių, Hellados ir Romos, apglobė klasišką tėvonią, paliktą jiems Romos imperijai dingus. Žiaurus ir barbariški, tie apgalėtojai betgi neturėjo jokio supratimo apie vertę įsigytų palaikų ir sunaikino daugybę brangiausių turtų. Neapskaitomai daug intelektualės kultūros prapuolė. Bet palengva supratimo anžius aušo ir pirmieji barbarai atjieškojo daug turtų, kuriuos jie buvo numetę šiukšlynan, dadėjo savo pačių turtus ir sudėjo tą viską į vieną čielybę. Rezultatas buvo graikų-romaniška, romaniška ir teutoniška civilizacija. Kryžiaus karės, arabų civilizacija, ėjusi par Hispaniją, scholasticizmas, Reformacija, Renesansas, mokslų atgijimas, Amerikos atradimas, komercijos prasiplatinimas, išradimai, suteikiantys stimulą prie mokslo ir akstinantys veikti įvairiose srityse,—visi tie nauji ir sujudinantys nuotikiai buvo fazės, per kurias Europos draugija ir gyvenimas turėjo pereiti pirm pasiekiant dabartinį išsivystymo stovį. Išilgai ir skersai sklido po Europos kraštus įvairios sriovės, pirm negu jos visos susiliejo krūvon ir pradėjo spartesnį naujo gyvenimo ir civilizacijos tekėjimą. Viso to stokavo Rossijoje. Nei viena spėkų, kurios, kadir nematomai, pūrinėjo Europos dirvą ir taisė ją pasiekimui tyro oro ir naujos šviesos, neveikė Rossijoje. Perėjimo fazė dar neprasidėjo. Tas periodas nuolatinės atomainos, slinkimo žemyn ir dvasiško augimo gretimais beinančios apraiškos, tas neperstojantis naujo ir seno susiliejimas neaplinkė Rossijos. Tenai nebuvo popiežiaus, galingos bažnyčios ir todėl nebuvo nei reformacijos, nei individualizmo dvasios, nebuvo feodalizmo, ricerių ordeno, kryžiaus karių, jokio susipažinimo su svetimomis šalimis, jokio komercijos išsiplėtojimo ir jokio protiškojo žmonių horizonto prasiplėtimo. Tenai nebuvo mokytų minykų, perrašinėjusių graikų ir latinų rankraščius, tiesusių kelią scholasticizmui ir šiolaikiniam mintyjimui. Tenai nebuvo net kalbos, kurioj senybiniai turtai būtų buvę galima suteikti slavams. Nedaugelis žmonių galėjo rašyti ir nedaugelis net skaitliuoti tinkamai.

Tenai nebuvo mokyklų ir bandymai įsteigti šokias-tokias institucijas bėgyj XVII šimtmečio nuėjo niekais. Viena mokykla tapo įsteigta Maskvoj Aleksėjui viešpataujant, bet čion tebuvo mokinta viena, ar dvi svetimi kalbi. Tikslas jos buvo parūpinti vertėjus valdžiai. Nebuvo dailos nė techniškojo mokslo. Nebuvo jokių gydytojų. Du ar trys užsieniniai praktikantai buvo laikomi, kaip raganiai.

Tokiu būdu pabaigoj XVII šimtmečio Rossija absolutiškai neturėjo jokios savo kultūros. Visa, ką normanai buvo atnešę, žlugo. Byzantijos intekmė nepadare jokios veikmės. Ir kada po kovos, besitęsiosios apie tris šimtmečius, Maskvos caratas nusikratė nuo Didžiojo Chano pančių ir užtiesė didžios rossų imperijos pamatus, jis beįsteigė ant senų mongolų griūvėsų naują valstiją, kuri buvo mongoliška ir totoriška savo esencijoj ir dvasioj, savo papročiuose ir įrėdmėse ir turėjo

maža arba nieko bendro su kitomis Europos valstijomis.

Maskva buvo mongolizmo paveldėja, caras dvasiškai ir net fiziškai mongoliškų princų ainis. Ivanas IV vedė mongolų princesą, jo sūnus vedė seserį mongolo Godunovo. Jie ištikrųjų pasisavino Kipčakos Chanų tėvoniją. Tai buvo tas plikas dirvonas, kurin Petras Didysis sėjo europiškios kultūros grūdus. Kas-gi atsitiko?

Petras be abejonės buvo didis ir to titulo užsipelno. Jis yra vienas istorijos tvėrėjų. Bet didis savo užmanymuose, didis tame, ko jis siekė atlikti, jis nėra didis tame, ko ištikrųjų pasiekė. Jis perėmė Europos civilizacijos tik paviršį. Jis įvedė ją kaip kokį užsieninį produktą, kaip kokį mados dalykėlį, kaip kokį svetimos šalies augalą, nepasiteiravęs pirma ar jo šalies dirva bus maloni to augmens ugdymui. Daugiausiai jis įsteigė oranžereją, kur jo augalai galėjo tarpti, bet pasiliko tokie, kokie jie pirmiau buvo: svetimos šalies, užsieniniai. Jis nesugebėjo pamatyti, kad civilizacija yra ilgo proceso evoliucijos produktas, naturalis vaisius socialių ir tautiškų sąlygų, traukiantis savo sultis ir gyvybę iš vidujinių žmonių spėkų. Vietoj kad pasigavus tų vidujinių savo žmonių spėkų, jis stengėsi įvesti civilizaciją savo valios galybe. Jis tematė veikmes, o nematė priežasčių, kurios dalykus pagamina.

Francijoje, Anglijoje, Vokietijoje, visoj vakarų Europoje, moralė ir intelektualė evoliucija buvo naturalis apsišvietimas, pirmesniųjų priežasčių veikmė. Rossijoje civilizacija buvo staigios revoliucijos, individualės valios išauga. Pirmoji buvo naturalė, pastaroji artificialė. Evoliucija yra palengvas besikeitimas, nesužinus ir netėmijamas procesas, išpurenta ir derlinga dirva, gatava priimti grūdus ir išduoti vaisius. Revoliucija iš antros pusės yra radikalė ir staigi atomanina, kuri retai turi pasekmę, ir tankiausiai iššaukia reakcijas. Vakarinijoje Europoje, kaip viršų matėme, buvo laikas perėjimo iš Barbariško prie civilizuoto stovio. Renesanso rytas išaušo ant vakarų Europos ir nušvietė jos dangaus skliautą. Ant Italijos poetų dangaus krito pirmieji spinduliai, sklaidantys šen ir ten nakties rūkus. Laipsniškai tekėjo saulė ir kilo vis augštyti, perlindo į žmonių namus ir pažadino tuos žmones, užliuliuotus paslaptinių prietarų šapsėjimais, iš ilgo jų snūduriavimo. Jie pakilo, atidarė langus ir įsileido ryto šviesą į savo buveines. Ne taip dėjosi Rossijoje. Tenai žmonės ūmai pabudinti, ištraukti buvo laukan iš begalinės tamsos į artificialę vidurdienio šviesą. Jie atvėrė savo akis, bet šviesa buvo perastri, apjakinanti, taip kad jie užsimerkė vėl. Petras norėjo persokti per tris šimtmečius ir pavyti Europą. Jis surėdė laivyną be rosiškų jurininkų, valdžia su užsienio valdininkais, mokslo akademiją šalyje be pradinių mokyklų. Jis pradėjo lenktines su Europa, bet jo žmones nevaliojo paskui jo sekti. Jis visa-ką skolino iš Europos ir vietoj duoti žmonėms progą plėtoties naturaliai ir laisvai, jis už-

gniauzė neprigulmingumo dvasią ir įvedė botago-knuto civilizaciją. Viskas turėjo būti atliekama sulig prisakymo. Jis vertė savo žmones praryti europizmą. Didesnė jo pavaldininkų dalis betgi negalėjo to suvirškinti. Jie negalėjo sekti mažumos ir pasiliko užpakalyje. Tokiu būdu tas plyšys tarp mažumos, kuri tvėria dabartinę inteligenciją, ir didelės masos—plyšys, kuris buvo ne taip dar didelis pabaigoje XVI šimtmečio, kada per Lenkiją ir Livoniją truputį sužibėjo vakarų saulė Rossijoje—dabar ūmai išsiplėtė. Taigi pradžios to keisto apsišvietimo, kurį matome Rossijoje, to sulyginamai augšto intelektualio inteligencijos išsivystymo ir minių neišbrendamo tamsumo, reikia jieškoti Rossijos praityje, stokoj perėjimo periodo ir klaidingame Petro supratime Europos civilizacijos proceso, jo nusiziūrėjime į veikmes, bet amžiname nežinojime priežasčių, kurios įvikino tas veikmes.

Yra, vienok, kitas veiksnys, išaiškinas inteligencijos ir begaliniai neapšviestos masos buvimą. Tas veiksnys taipgi nušvies inteligencijos pačios išsiplėtojimą ir parodys priežastis, kurios privertė ją pasirinkti tūlus kelius, į kuriuos nukrypę mintijimo sriovės. Tas veiksnys yra despotiškas carų valdymas. Nelaiminga Rossijos praetis ir Petro geri norai, bet dideli paklydimai, pagimdė dabartinę intelektualį stovį toje šalyje. Didžio reformatoriaus ainiai kuorūpestingiausiai veikė, kad tik užlaikius tą padėjimą.

Iš antros pusės nuolatinis Rossijos valdžios būdas civilizuoti su pagalba botago pagimdė tą, kad tik mažuma Rossijos žmonių intelektualiai iškilo ir nukreipė į tūlą pusę jos mintynimą ir intelektualius veikalus. Net Petruvi arba Katerinai II viešpataujant, kad civilizacijos dvasia pradėjo skleisti savo sparnus, neprigulmingas protavimas turėjo išlaikyti baisią kovą prieš autoritetą. Caro imperijoje mintis yra beveik kriminalis prasizengimas ir visokie būdai yra panaudojami jos sulaikymui ribose, valdžios paženklintose. Perzengti tas ribas, plėtoties laisvai ir galima sakyti nutaraliai ženklina kilti prieš autoritetą, jam karę apskelbti. Mintijimo evoliucijos istorija Rossijoje yra tad beveik identiška su revoliucijinių judėjimu. Jaigut statant budinką tiesiaja ranka, kairioji tuotarpu turi vis nublokšti kardą netikėtai užpuolančio prieš, —tai budinkas kils labai pamaži. Renan sako, kad didi proto tvariniai pasirodo neramiuose laikuose ir kad ne materialis patogumas, net nei laisvė negelbsti daug intelektualio judėjimo originališkumui ir energijai. Advernai, proto darbui labai gręstų, jaigut žmonija pasiektų savo gerbuvio. Ačiu Dievui! sušunka Breton'o filosofas, kad ta diena dar toli. Paprastas Athenų stovis, jis išvadžioja toliau, buvo tai nuolatinis teroras; ypatos saugumui gręsė pavojus kas valandą, šiandien ji ištremta, rytoj perduota į vergiją. Bet-gi tokiame padejime Fidias pagamino Propileos stovyklas, Platonas savo dialogus ir Aristofanes savo satyras. Dante jokių būdu nebūtų pagaminęs savo giesmių patogumo atmosferoje. Romos

išdraskymas nenutraukė Michael Angelo nuo teptuko. Žodžiu sakant, puošniausi veikalai gimsta tarp ašarų ir kovoj, rūpesčių ir kančių atmosferoj plėtojasi žmonija ir žmogaus protas išduoda daugiausiai energijos visose srityse. Renan buvo individualistas ir aristokratiškas savo mokinimuose ir, regisi, turėjo minty indiviđumą, ne genių. Kančios ir priespaudos, fiziškos, intelektualės ir moralės yra mokyklos, kur tvirtieji įgyja daugiau spėkų ir išeina apgalėtojai, bet tai sąlygos, kur silpnesnieji žūsta. Kas teisinga apribuotam žmonių skaičiui, išrinktajai mažumai, nepritaikoma prie visos žmonijos, kuri nėra ganėtinai stipri mąstyti, kada ji alkana, kovoti prieš išsišaknėjusias priešginingas spėkas ir laužyti barjerus, stabdančius protišką kylimą. Ištikrujų mažuma yra tų, kurie ištesi kovoj ir ko gero atsiekia. Rossijos valdžia, su savo mongoliškomis autokracijos tradicijomis, bloškė didžią tautą, kuri atsiliko nuo spartaus Petro žengimo pirmyn, atgal į visuotiną nerangumą ir apatiją, į tą ramaus užsiganėdinimo stovį, kuriame, kaip kūdykis, bučiuoja rykštę, kuri plakė, kartais verkia, kaip kūdykis ir pagaliaus esti užliuojama paslaptinių prietarų šnibzdėjimais ir degtinės garais.

Ar neturi ta tauta savo mintyimo istorijoj baisių kankintinių pavyzdžių? Baisus likimas seka tą, kuris išdrįsta paržengti liniją, paženklintą valdžios ranka, kuris bando pažvelgti par sieną, išstatytą caro ukazų. "Rossijos mintytojų istorija yra ilga kankintinių eilė ir ištremtųjų parodytoja", sako Aleksandras Hercen. Tie, kurių neužgrėbė caro valdžios ranka, mirė pilnoj jaunystėj, pirm negu spėjo išsivystyti, it ne laiku suvytusios kvietkos, neišdavusios vaisių. Puškin krito, turėdamas 38 metus, Lermontov—27; tai aukos nenaturalio draugijinio stovio. Rossijos Beaumarchais, Gribojedov, rado pirmlaikinę mirtį Persijoj, būdamas 35 metų. Kolcov, Rossijos Burns, Belinski, Rossijos Lessing, mirė skurde. Čadajev, Schelling'o draugus, valdžios ukazu tapo bepročiu apšauktas. Jaigut tokia autokratiškos valdžios politika laikė žmones nežinystės padėjime, tai iš kitos pusės ji pakreipė inteligencijos mintyimą, kurio ji neįstengė užgniauzti, į tūlas vėzes.

Jaigut mės seksime išsiplėtojamą Rossijos inteligencijos, tai pastebėsime iškart, kad visos jos gyvenimo sriovės subėga į vieną centrą—literatūrą. Nuo pat Petro Didžiojo Mokslo Akademijos įsteigimo Rossijos nuoveikalai moksle, technikoje, dailoj, istorijoj, filosofijoj yra menki. Mendelejev, Lobačevski, Pirogov, Botkin, Solovjev tai mokslaviriai žymios vertės. Vienok tai mažas skaitlius palyginant su Europa. Daugybė kitų, žinomų, kaip rossai, ištikrųjų yra vokiečiai arba armėnai. Historikas Karamzin yra totoriškos kilmės, Aivazovski—armėnas, Brulov—prusas, Antokolski—žydas. Rossija neturėjo nei Spinozų, nei Kantų, ne Newtonų, ne Spencerų. Nuo Maskvos universiteto įsteigimo metuose 1755 temytini yra šiokie-tokie Rossijos filosofijos pasirodymai. Bet Solovjev, Troicki ir Preob-

raženski tik įvedė Vokietijos, Francijos, Anglijos filosofiją į Rossiją. Tai-gi Rossijos gamtininkai, inžinieriai, artistai turi eiti Europon užbaigti savo apšvietimą, o jos filosofai skolinties iš Hegelio, Locke'o, Copmte'o. Kitaip dalykai stovi su literatūra. Rossijos plunksnos galiūnai toj srityj drąsiai žiūri į savo vakarų Europos kolegas.

Sutraukus Rossijos inteligencijai savo spėkas į literatūrą, ta literatūra turi ypatingą žymę, atskiriančią ją nuo europiškos literatūros. Rossijos literatūra yra tribuna, iš kurios ėjo pamokinimo žodis. Su mažais išėmimais, kaip Merežkoski ir Andrejev, rossų autorius negamina dailės veikalo dėl jos pačios siekio, bet turi tūlą tikslą,—atlieka pareigą. Rossijos literatūra yra ilgas sukilimo šauksmas. Taine, rašydamas apie Stendhal'į ir Balsac'ą, pasake: "Juodu myli dailę labiau, negu žmones — juodu rašo nesimpatizuodami neturtėliui, bet mylėdami grožį." Tas yra tai, ko rossų autorius nedaro. Intelektualiai ir pamokinantieji momentai viršauja ant emocijalių ir artistikųjų.

Kas čia išdėstyta, išaiškina intelektualio išsiplėtojimo stovį. Tai stovos iš priezasties įvedimo europiškų formų ir paviršutinės civilizacijos. Kada Petras netikėtai pastumė Rossiją—kuri plaukiojo, kaip koks didis šmotas tarp Europos ir Azijos—vakarų linkui, mažuma, kuri prigėlbėjo jam tose jo pastangose, pateko po pilną intekmę Europos minties ir papročių. Peterburgas ūmai stojo Versailles miniaturoje. Voltaire, Diderot ir enciklopedistai kresavo ir valdė Rossijos mintis ir draugiją. Byron ir jo individualizmas įgijo didžią reikšmę Rossijoj. Neprigulmybė rossiškos minties prasidėjo nuo 1840 m. Kada Rossijos mintis pabudo, ji pajuto turinti atlikti svarbų darbą. Apsupta iš vienos pusės neapšviestos minios, gatavos slinkti vis žemyn, iš kitos pusės valdžios, kuri visokiais būdais tramdė neprigulmybę ir individualizmą—Rossijos inteligencija jautė didžią atsakomybę. Autorius, matydamas aplinkui minią, kurios protiškias išsivystimas buvo ant labai žemo laipsnio, neturėjo laiko širdingai gėrėtis gamtos grožiu, bet buvo priverstas rūpintis ką "gero" daryti. Tokiu būdu Rossijos genijus susikcentravo literaturoje, kaip geriausiame įrankyje parodyti draugijos stovį. Rossijos raštininkas tapo apaštalu.

Toks tai aplamuose bruožuose yra stovis, kurį Rossijos mažuma, inteligencija, pasiekė intelektualiam besiplėtojime. Jos pareiga yra didi, priešginybės skaitlingos, vienok ji kovoja narsiai ir nuolatai. Kada politiškos laisvės aušra užtekės Rossijai, tada ir tik tada didi evoliucija ir intelektualis besiplėtojimas Rossijos pačios, jos minios teprasidės. Dienoj, kada pylietiškias ir religijinis despotizmas gniauzantis individualybę sustos, tada genijus Rossijos išskleis savo sparnus ir masos pabus prie naujo gyvenimo.

P. Gudas.

I. Kalinin.

Abchazijos raistuose.*)

Suchumo apskritys, turįs lyg atskirą administraciją, veik visas yra apgyventas abchazų, čekėsų giminių. Nežiūrint, kad netoliese yra daug-maž kultūriškas centras Suchumas, — Abchazija skęsta jurėse tamsos ir prietarų, žmonės be tikybės, neturi nė mažiausio supratimo apie kultūrą ir mažai tesivilia, jog galėsią greit atgimti. Už tai kaip linksma rasti tuose raistuose mokyklą—šviesos skleidėją, kaip brangūs yra tie, tikrai nelaimingi darbininkai—mokytojai, kurie įstumti į šį nepereinamą kampilį,—vieni dėl duonos šmotelio, kiti įkvėpti apaštališkais pastangomis įnešti į laukinių tarpą šviesą. Rosijos gyventojui sunku sau išveidinti, kokio pasišventimo, kokio vargo reikalauja mokytojiškas veikimas Abchazijoje, ir prigimtas rusas, nepripratęs prie vietinių gyvenimo sąlygų, vargiai bū galėtų išgyvent daugiau metų panašiose aplinkybėse. Nebuvimas šiltų butų žiemos laiku, stoka valgomųjų produktų, pilnas dvasiškas vienumas, šaltas visų atsiėsimas prie mokyklos, kartais net atvira neapykanta, reikalas žinoti dvi kalbi—valstybinę ir vietinę, tankiai didelė stoka mokslo rankvedžių, po 20—30 rublių į mėnesį algos, kurios atsiimtų reikia važiuoti už 30—40 varstų—viskas tai daro Abchazijos mokytoją tikru kankintiniu už mokslą. Dėlei to tik daug nereikalaujant migracijas, retkarčiais gruzinas, o dar rečiau vietinis gyventojas užsiima šiuo peklisku darbu.

Didžiausias blogas, su kuriuo prisieina kovot Abchazijos mokytojui, tai šaltas žmonių atsinešimas prie mokyklos. “Kam mano vaikas už dyka sėdės mokykloje—jis tuo laiku gali pavogt arklį ar buivolą”—sako abchazai pasiūlius jiems atiduot vaiką į mokyklą. Ir tai ne šmeizimas, nė ne perdėjimas: Kaukaze Abchazija išsiskiria iš kitų tautų savo arklių ar gyvulių vagyste, kuri, anot vietinių gyventojų supratimo, ne tiktai ne bjaurus, bet girtinas, vikrumą parodąs darbas.—Iki kokiam laipsniui šaltai žiūri abchazai į apšvietimą, galima spręst iš vieno atsitikimo, kurį papasakojo man vietinis administratorius, ponas Č. Viena jauna mergaitė iš Peterburgo, prisiklausius apie baisų kaukaziečių tamsumą, pasišventė atliksiant didelį žygį, patarėniant artimiems ir, atvažiavus Suchumo apskritin, pasisiūlė norinti vietinių gyventojų vaikus mokinti. Valdžia pažymėjo vieną vietą, kur nebuvo mokyklos. Sušaukė sueigą, kurioje p. Č. pranešė gyventojams apie mergaitės norą mokint jų vaikus ir pasiūlė surasti tinkamą butą. “Ar ji mums mokės ką-nors?”—pa-

* Šituo mažu rašteliu gali būt paliūdyta, jog sviete esama daug sunkesnių negu pas lietuvius sąlygų apšvietai skleisti. O vienok dirbama. Geras paraginimas ir mūsų mokytojams. *Red.*

klausė abchazai. Ir, nežiūrint į visus p. Č. aiškinimus apie naudą mokslo, griežtai atsisakė užlaikyti mokyklą, sakydami, kad jų vaikams mokslas esąs visai nereikalingas daigtas, kad jie neturtingi ir negali duot savo vaikams tolesnio išsilavinimo. Išskyrus gyventojų apatiją, tą baisų apšvietimo trukdytoją, daug kenkia produktiviškumui mokymo ir išsiskirstymas abchazų kaimų, kurie tęsiasi per girias ir pelkes keletą varstų. Žiemos laiku, nėsant jokių kelių, nelaimingi vaikai turi daug iškęsti iki pasiekia mokyklos, o nežiūrint į tai, pabuvęs vieną dieną mokykloje, abchazas—vaikas, apveikia visokias kliūtis, kad tik tęsus mokslą. Visur, kur man teko lankyti Abchazijos mokyklas, aš girdėjau jaunos kartos gabumų ir stengimosi pagyrimus. Reikia dar atkreipt atidę į tai, kad vaikai mokinasi rusų ir abchazų kalbų. Nesenai išdirbtas abchazų kalbos alfabetas (lig šiol jie rašto neturėjo) susideda iš 50 rusiškų raidžių, maž-daug pritaikytų prie abchazų kalbos būdo. Ir nežiūrint į tai, vaikai greit išmoksta rašto, kuo aš pats turėjau progą persitikrint, apvažiuodamas Abchaziją 1907—1908 metais dėl visuotino gyventojų surašo. Mokytojai noriai užganėdindavo mano žingeidumą, džiaugdamesi, kad kas-nors gali užtėmyt jų sunkų ir nedėkingą darbą. Ir juo arčiau susipažindavau su šiais nelaimingais darbininkais, tuom labiau užjaučiau jų sunkų likimą. Kaime Gupu, Kodorsko skyriaus, vietinis mokytojas p. M—švilli pasakojo man, kad pradėjęs tarnauti prie šios mokyklos jis tiesiog miręs badu. Neturėdamas ne skatiko pinigų, pėščias atėjęs į šį atskirtą kaimelį (aul'ą); gyventojai, patyrę ko jis atėjo, sutiko jį su neapykanta; ir jaigu vietinis dvarponis Atumava būtų jo nepriglaudęs, jis būtų žuvęs iš bado ir šalčio. Su laiku, liepiant valdžiai, gyventojai įsteigė mokyklą valsčiaus bute, bet mokytojaus likimas nėpasigerino: štai jis jau keli metai ten gyvena gaunama nuo Atumavos pašalpa. Kitas kankinys už mokslą, kunigaikštis Maršanija, mokytojas miestelyj Tamiša pasakojo, kad vietiniai gyventojai apiplėšė jį, sakydami: “tu gauni į mėnesį 25 rublius, o mės nieko negauname, dėlto nors sykį atiduok mums savo algą”. Taip, sunku kovot su tamsa ir liaudies ištvirkimu, sunku “sėti protingą, amžiną”, neturint nė mažiausios vilties, kad kas nors pasakys širdingą “ačiu”. Bet kur gi tau dar “ačiu”, kad net alga užlaikoma mėnesiais. Kad aplankytų mokyklas kokia-nors artimiausia valdžia, nėsant kelių, negali būt nė kalbos. Nieko nėra stebėtino, kad nelaimingi darbininkai džiaugės išvidę mane, pašalinį žmogų, oficerių, atvykusį į tuos raistus pagal paliepimo, ir stengėsi parodyt savo darbus artimųjų naudai. Ir ištikrųjų, aplankęs Gupo, o po to Tamušino mokyklas, aš būvau nustebintas švarumu, tvarka, protingais veidais mokinių, jų gerais ir greitais atsakymais, geru skaitymu žemųjų skyrių mokinių, kaip rusiškai, taip ir abchaziškai, nežiūrint į tai, kad tai buvo tik du mėnesiai po Naujų Metų. Reikėjo matyt džiaugsmą, kokis žerė-

jo iš veido mokytojaus, kada jis klausė mano pagyrimus jo mokinių pažangos. Kasžin, gal būt į visą laiką savo pedagogiško darbo jis pirmu syk tegirdėjo inteligentiško žmogaus savo darbų gyrimą, pirmą syk pamatė, jog bedirbas viešam labui. Garbė ir šlovė jums, pasišventę kulturnešiai, neužtėmyti darbininkai! Žinokit, kad kiekvienas apšviestas žmogus užjaučia jus, spaudžia jums ranką, ir tegul tas bus jums pastiprinimas tolesniam naudingam veikimui!

Vertė K. Baronas.

A. Menger.

Dora ir Valdžia.*)

Keikviena dora (moraliskumas), nežiūrint to, ar ji randasi valstybės, ar bažnyčios, ar viešosios opinijos rankose, daleidžia žmogaus norų ir pasielgimų laisvę. Kad užkrauti ant žmogaus atsakomybę už jo pasielgimus iš teisių, religijos ar visuomenės atžvilgio, reikia daleisti, kad tie pasielgimai įvyksta iš laisvo paties žmogaus noro. Niekados nėra sprendžiama iš morališko atžvilgio apie žemės drebėjimą, apie kitas gamtos suteikiamas nelaimes ir t. t., nors tatau tankiai turi žmonijai daug aršesnes pasekmes, negu nedoriausi žmonių pasielgimai.

Bet, ačiu viešpataujančiai socialinių pajėgų korelacijai,** toji žmogaus valios laisvė, kuria remiasi

* "Naujasai mokslas apie dorą."

** Korrelacija—rus. sootnošenije.

tiek įstatymiškų, religijinių ir visuomeniškų įstaigų, pati sau prieštarauja. Žėdnas žmogus užauga šeimoje ir tokiu būdu yra globoje, o taipgi ir vadovystėje savo tėvų ir globėjų. Paskui ši valdžia, iš didelės dalies, pereina mokyklos rankosna, iš kur jau daugybė žmonių pereina į prirengiamąjį būsimos savo profesijos perijodą. Beto prisideda da vyrams—kariuomenė, o mergaitėms—gobtuvės. Dėlei to tatau jaunatvės laikas paprastai prailginama, o labai tankiai ir padidinama. Ir jai, pagalios, kiekvienas, atskirai imant, atsiekia tai, ką mės vadiname savistovumu, tai ir tuokart žmogaus pasielgimus suriša nematomais siūlais jo profesija ir susivienijusi su ja spēkų korelacija, suriša da-gi valstybė ir bažnyčia. Todėl tatau visose šalyse yra mynių-mynios nelaisvų žmonių iš teisių ir morališkumo atžvilgių. Labai nedaug tėra žmonių ir pasielgimų, sulig kurių galėtų, aplamai imant, kilti klausimas apie valios laisvę.

Kadangi yra aišku, kad socialinių spēkų korelacija žaidžia žmonėmis ir jų pasielgimais, lyg marijonetėmis lėlių teatre, tad negalima pripažinti tankiai suteikiamą reikšmę žmogaus valios laisvės problemai. Ir ištikrųjų, kokia gali būti valios laisvės reikšmė, jai kiekvienas atskiras asmuo nusprendžia svarbiausius savo pasielgimus po įtekme apsupančių jį aplinkybių? Kaip parodo nesuskaitomi statistikos duotiniai, sprendimuose apie didelius praktiškus klausimus žmogų suriša socialinių spēkų korelacija,—vis viena, ar mės tą žmogų, iš teoriškosios pusės žiūrint, vadinsime laisvu ar nelaisvu.

Teisybė, tam, kad prirodyti žmogaus valios laisvę, privedama kaikurie nesvarbūs veiksmai, kurie guli už didelio visos žmonijos reikalavimų rinkio, ir todėl,

Liet. inteligento išleistuvės iš tėviškės.

rodytusi, gali atsilikti visai laisvai ir savistoviai. Taip, paveizdan, sakoma: jai žmogus išeina iš savo namų, tai jis, pagal savo noro, gali eiti dešinėn ar kairion pusėn. Bet ar tas tvirtinimas yra teisingas? Aš manau, kad šiaip dienomis žmogus ištikrųjų eis dešinėn pusėn, ton vieton, kur yra jo kasdieninio darbo vieta; o šventadieniais—kairion, kad pasivaikščioti ar abelnai kur-nors pasilsėti. Ir jai net žmogaus valios laisvės šalininkas palaikys tuos nežymius pasielgimus laisvais, tai vis-gi tikra yra, jog pasielgimai, turinti didesnę praktišką reikšmę, yra rėdomi socialinių spėkų korrelacijos.

Išeina tatai,—mokslas apie dorą neparodo, kaip tai tvirtina daugelis moralistų, kaip turėtų elgties žmogus, bet jis mokina, kaip žmogus elgiasi ir kaip yra priverstas elgties po socialinių spėkų korrelacijos įtėkme. Todėl šiėion parodysime statistišką morališko draugijų ir pavienių asmenų stovio paveikslą, neimant kol kas atidžion doros idealų ir reikalavimų. Bet kadangi iš to paaiškės, jog socialinių spėkų korrelacija, o su tuo ir dabartinis morališkumo stovis, atkreipta žmonių siaurų luomų naudos pusėn, tad po tam bus apžiūrėta būdai, kokiais valdzia ir morališkumas galėtų tarnauti visų interesams. Prie to doros idealai ir postulatai užims priderančią vietą.

DOROS ESYBĖ.

Doru laikomas yra tas, kas prisitaiko prie socialinių spėkų korrelacijos, nedoru—kas jai pasipriešina. Draugijinių arba socialinių spėkų korrelacija ilgainiui persimaino, tad tankiai atsitinka, jog žmonės ir pasielgimai, kurie šiandie giriamia ir kuriais pasigėrima, rytdieną dėl tų žmonių ir jų pasielgimų iškyla pasibjaurėjimas ir gėda.

Skirtingą stovėnę iš atzvilgio į morališkąjį teismą uzima historiėkieji asmens. Atsiminimai apie juos pergyvena didžiausias permainas socialinių spėkų korrelacijoje, ir gan tankiai šios pastarosios yra tai pasekmė anų atsiminimų. Iš čia kyla milžiniėki svyravimai nuomonėse įvairių žmonių ir įvairių gadynių apie tokių žmonių morališkumą.

Taip, pirmutiniuose mūsų metskaitos amžiuose graikų-romėnų stabmeldyba labai peikė Kristų. Net tokie augštai išsilavinę žmonės, kaip Tacitus ir Plinius jaunesnysis* kalba apie Kristaus mokinima su neslepiamu jo paniekinimu. Bet kaip tik krikščionybė apveikė stabmeldžių pasaulėzvalgą ir pati atgulė visų socialinių spėkų korrelacijos pamatan, prisiriėšimas prie Kristaus asmens pavirto į jo dievinimą. Ir net dabar, kuomet praktiėkieji mokslai veda tylią, bet neatremiamą kovą su krikščionių įtikėjimu į stebūklus, patįs arėiausi krikščionybės priešai nedrįsta uzkabinti Kristaus asmens iš morališko atzvilgio, nesa prieš tuos prie-

ėsus sustoja galingi faktoriai, labai giliai įleidę į žmonių mintis savo šaknis. Daug mažesnio pasisekimo susilaukė Liuteris, kuriam pasisekė patraukti savon pusėn tiktai dalį vakarų Europos krikščionių. Todėl oficijaliėkoji krikščionybė ir dabar dar pažėnkline jį vardu niekėšo ir prasizengėlio vienuolio, o protestantai garbina jį, kaipo krikščionybės atnaujintoją.

Tuo tarpu kaip dideli historiėki asmens savo sangadyniečių moraliėkąjį apie juos sprendimą gali paduoti būsimųjų gentkarčių teisman, šiaip sau žmonės, kurių pėdsakai dingsta tuoj jiems pasimirus, yra priversti pasiganėdinti dabarčia ir jų laike egzistuojančia socialinių spėkų korrelacija. Tatai, jai jie nori užlaikyti sau moraliėkų (dorų) žmonių varda, jie privalo prisilaikyti viešpataujančių valdzios faktorių—valstybinės valdzios, bažnyčios, nuosavybės valdymo tvarkos, šeimynos.... Jie tuokart yra laikomi lojaliėkais valstybės piliečiais, tikinčiais krikščionimis, dorais žmonėmis, mylinčiais vyrais ir tėvais. Žinoma, kiekvienoje gadynėje atsiranda asmens ir partijos, kuriems prisitaikymas prie viešpataujančios spėkų korrelacijos atrodys bailumu, bet minios laiko tatai doru ir girtinu.

Aišku, kad šitie apsklembimai doros dingtų visai, jai žūtų gulinti jų pamate socialinių spėkų korrelacija. Atvaizdinkite sau, kad anarchizmas tūlam laikui paėmė viršų ant dabartinės visuomeniėkos tvarkos. Kaip greit tie visi lojaliėki, tikinti, dori ir mylinti žmonės pavirstų į bailius ir kvailius!

Panaėią perversmę doros supratimuose,—žinoma, mažesniame maėstabe,—pergyveno Francija didžiosios revoliucijos laikuose. Nupuolus Bastilijai (14 d. liepos, 1789 m.) daugelis francūzų laikė dorais tiktai tuos piliečius, kurie vedė gyveniman visai kraštūtinis revoliucijos idealus. Bet jai po nupuolimui Robespėro ir da labjau po valstybės perversmei, kurią pasekmingai įgyvendino Bonapartas (1830 m.), ačiu kuriai barrikadų karalius pasiekė sostą, ir dėlei kurios revoliucijiniai įsitikriniai ilgai buvo laikomi Francijoje tikrai moraliėkais. Panaėsius bandymus sulyg moraliėko revoliucijos apkainavimo turėjo ir kitos Europoje tautos, silpnai pamėgdžiojusios francūzų bruzdėjiną.

Kadangi krizių laike uzkarjavimas ir palaikymas valdzios tankiai priklauso nuo visai nežymių aplinkybių, kaip, paveizdan, nuo išlauzimo vartų į laiką, ar nuo mažutėlio pasivėlinimo, tad tokiuose atvėjuose sprendimas apie svarbiausiųjų pasielgimų moraliėkumą visai pavadama atsitikimų valiai. Jai Serbų karaliams būt pasisekė pabėgti iš konako Bielgrade, naktį iš 10 į 11 d. birzėlio, 1903, tai, be abejonės, suokalbininkai oficieriai būtų buvę suimti ir nubausti. Šiame atvėjuje jų pasielgimas būt laikomas niekiausiu ir būt skelbtas, kaipo tokis, visose serbų bažnyčiose, teismuose, mokyklose ir laikraėčiuose. O kadangi, ačiu įvairioms parankioms aplinkybėms, oficieriai savo ūdavinį atliko greitai ir vykusiai, šalis už juos užsistėjo

* Tacitus, *Annales*, XV, 44; Plinius, *Epistolae*, X, 96 ir t. t.

ir padarė iš jų tėvynės išgelbėtojus, gi iš jų darbo—heroišką žygį. Ir naujai dinastijai, kurios viešpatavimas prasidėjo tą užmušystės naktį, pasiliko tikrai rūpa, idant ta žmogžūdyte gērėtus ir pačioj Serbijoje ir užsienyje, kaipo visai morališku apsireiškimu. Teisybė, kultūrinėje pasaulyje atsirado pedantų, nenorėjusių sutikti, jog valdzia ir morališkumas—vienas ir tas pats, bet jų kaltinamas nuosprendis neturėjo jokios reikšmės viešo sutikimo ir pagyrimo akyvaizdoje.

(Seka.)

J. Šliūpas.

Žydų klausimas Lietuvoje, prasidedant XIXtam metašimčiui.

(Pasak Petro Chmielowskio).

Negalėjo nepakliudyti žydų tie, kurie anuomet rašė apie valščionius. Viena svarbiausių priežasčių nelaimingo chlopų likimo visi sutarime paduoda esant arendas šinkių, laikomas per izraėlitus, tai-gi pirklybą ir pramonę, esančią žydų rankose.

Ignas Lachnickis, gvilvendamas prietikius tarp kaimiečio ir žydo¹, stigavoja, kad iki kolaik pramonė ir pirklyba išskirtinai pasiliks žydų rankose ir nepasidalins tarp ponų ir šalies gyventojų, — o tikrai pasiliks, iki žydų tauta, religijos galybe paremta, sudaro vieną didelį kūną, su kuriuomi be nuostolių ir nupuolimo baimės nė viena ypata atskirai, nė net draugijos nepasidrąsins lenktyniuoti,—sunku persitikinti, kad šalies butis ir pasekmingumas pakilti galėtų. Visokios pašalpos ir pastangos vyriausybės pakelti žemdirbystę, pagerinti žemdirbio būvį nueis veltui, nė-gi labumai liuosybės, nė apšvietos nė paties mokslo, prie luomos pritaikinto, nebus gan druti sunuolatinti... kaimiečių laimę, iki jie pasiliks po jungu pramonės savo žemei svetimos tautos.

Ign. Eman. Lachnickis, sulyginęs lietuviškojo kaimiečio stovį iš materiališkos ir protiškos pusės su stoviu čuchnų chlopo, sako²: “Viena vyriausių ir veikliausių priežasčių tokio padėjimo kaimiečio, verto pasigailėjimo, yra žydai. Šitoji teisybė taip yra akyplėši ir tiek jau sykių buvo kitų atrodyta, kad nereikalauja čion būti gvildinama.”

Pranas Paškevyčius, perkratinėdamas paines žem-

dirbystės pasikėlimui ir pamodamas ant ukazo Aleksandro, kurs 1804 m. liepė žydams iš karčiamų kaimuose atsitraukti, kas vienok veikia tapo atšaukta, taip sako³: “Žydų klasė dėlei savo išgyvenimo mūsų provincijoje ir dėlei žymios masos kapitolų, kuriuos savo rankose apverčia, būtų šalei naudinga, jaigu ukazas 1804 m. būtų pervesdintas buvęs. Kaimai ir karčiamos atsiliuosuotų nuo žydų, kurie praryja žemdirbių triūsą; tie-gi žydai būtinai užsiimtų žemdirbyste ir padaugintų šalies reprodukciją, kurią dabar suėda, niekuomi iš savo pusės neprisidėdami prie žemės išdirbimo. Be šitos reformos, toji klasė, kaipo užkrečianti papročius ir bėdinanti kaimiečius, kenkia ir kenks šalei ir per pusę prisideda prie rinkos žemdirbystės.”

“Žydai—rašo kun. Marčynskis⁴—sudarydami viešpatijoje, kuri juos kenčia, atskirą tautą, turinčią savus įstatymus ir išpildytinę valdžią savoje kuningijoje, persekioja ir net nubaudžia kiekvieną tokį iš savo tarpo, kurs neveikia bendrai ir pagal reikmenę intereso. Vienintėliu jų rūpesčiu yra vengti visokis darbas, gyventi krikščionių lėšomis, apgauliais, ir visokiomis pasalomis bei slaptomis tarp savęs sąjungomis traukti savęspi visus turtus; taikyti silpnybėsna valdančiųjų ir sau ant naudos sunkti; atitraukti žemdirbę liaudį nuo doros ir ją įpratinti girtybėn, kurstyti vieną žmonių klasę prieš kitą ir tokiais išsisukimais savęspi artinti įsitikėjimą, dėlei lengvesnio abiem pusėm apsigavimo. Kito tikėjimo žmonėms žydai trukdo pirklybą, o visose šalies nelaimėse nenori nuo savęs duoti jokios aukos, tik guviai naudojasi iš atsitikimų: o taip neskęsdami visatiname tvane, tunka visatinos nelaimės gaivalu. Tokia tad sąjunga yra pavojinga kiekvienoje šalyje, o tuomi labjaus atjaučiama esti toje tautoje, kur jų skaitlius įaugo į taip didelį skaičių.”

Taip aiškiai išsitarant apie kenksmingumą žydų, mintis 4-metinio seimo, uoliai Tado Čackio remiama Rusijoje, negalėjo nė čion, nė Lietuvoje rasti sympatiško atgarsio, kaip kad anuometinėje Lenkų karalystėje. Apie sulyginimą tiesose ir suėkėsinimą labai nedaugelis temanė; labjausiai-gi užsiiminėjo klausimu, kaip prašalinti nelabumas iš ekonomiško atžvilgio.

Regimai daugelis pritarė tam, kad visus žydus iš “lenkiškųjų” provincijų “paėmus ir nuvedus į stepus, tenai iš jų padarius skrytinę provinciją, kaipo atskiros tautos, turinčios atskirą kalbą, religiją ir papročius; ten davus žemę išdirbimui tiems, kurie tuomi užsiimti norėtų, o kitiems suteikus uždarbavimą įtaisytinose rankdirbystose, iš ko šalis turėtų naudą”. To projekto tur-būt nemaža buvo šalininkų, kad rūstus ekenomistas, Valer. Stroinovskis savoje “Ekonomikoje”⁵ ilgai jį sumušinėja, atsižvelgdamas į religišką tolerantią, žmoniškumo jausmus ir ekonomiškus prietikius.

³ “Dzien. Wil.” 1815, II. š. 257-8.

⁴ “Statyst. opisanie gub. Podolskiej”, t. II, 1822, š. 100-1. O ten žydai tuomet buvo viena septynta dalis gyventojų.

⁵ š. 377—381.

¹ “Biogr. włośc. nad brzeg. Niemna”.

² “Statystyka gub. Grodzień”, š. 58.

Tasai Val. Stroinovskis buvo šalininku kito projekto, ketinančiu sunaudoti žydus produktyviškai. Kaip Paškevyčius, taip ir jis, atsisaukia ant neįvykdinto ukazo 1804 m., kurs ištikrųjų buvo išplėtojamu §7 projekto, paduoto 4-metiniame seime. Tegul žydams bus leista uždarbiauti tokiam stone, kokį sau katras apsirinks, išskyrus "šinkius kaimuose, žydų su skriauda žemdirbių ir šalies užlaikomus"; tai-gi tegul bus leista tapti žemdirbiu, ar persikelti kur-nors į miestelį ar miestą, užsiimti remeslu ar pirklyba, o net ir šinkavimu—miestuose. Stroinovskis atrodinėja, kad tas projektas galimas yra įvykdyti ir kad šalei be abejonės atneš naudą, o žydams patikrina ypatingą liuosybę ir savastį.

Kun. Raulo Marčynskio projektas buvo plačiausias, nes ketino civilizuoti žydus. Tiko jis su kitais, taigi ir su Stroinovskiu, kad reikia žydus nuo karčiamų kaimuose pašalinti, bet drauge jis siulė daug įrankių, ketinančių užbėgti dideliame prasiplatinimui žydiškųjų gyventojų, slėpimuisi jų akyse vyriausybės, kontrabandai, sudarymui viešpatystės viešpatijoje, o siulančių pritaikinti žydų apšvietą prie šalies reikalų. Bet ten randame ir tokius projektus, kaip aštri cenzura žydų kningoms, kuri išteptų viską, "kas tik priešinasi vyresnybės pastangoms ir krikščionybės labui", arba įsakymas bepatystės tiems žydams, kurie neturi 500 rublių kapitolo ar nemoka remeslo, "jai bent išsikrausytų į paskirtas jiems sodybas", arba kad kiekvieno žydo turtą žinotų vietinė vyresnybė ir kad jis lygiomis paveldimas būtų taip žydams kaip žydėms: "kaip tik kokia žydaitė apsikrikštys, kraitinė jos dalis turi tuojau vietinės civilinės valdžios pakeista būti žvarbiais pinigais ir įnešta tapti visuomeniškon gubernijos globon ant 5-to nuošimčio, iki ji neištekės; tas nuošimtis turi tesėti išmaitinimui neofičių, kurioms geriausiai pritiktų iki ištekėjimui prieglobą turėti klioštoriuose."

Visi tie projektai pasiliko ant popieros, nes šlėktai žydas-karčiamininkas brangesnę arendą mokėjo negu krikščionis; o patį žydai nė Lietuvoje nė Rusijoje neketino susiartinti su gyventojais krikščionimis.

Ir tame klausime "Wiad. Bukowe" nesųkį satyroze teisybę pasakė, stodamos už teisingumą visiems. Su kartumu užtėmijo, kaip viena našlė, arendon išleisdama savo palivarką izraelitui, "liepė rašyti įstatymą" vardan savo mēcenaso, kaip vienas ponas ilgai neprietojo, kad žydas muštų chlopus, iki už arendą nepasiūlė metams dar 200 rublių, 10 svarų kavos ir 15 svarų cukraus galvą⁶. Tilpo ten eilė straipsnių "Apie padauginimą valnasčių ir laisvių žydams"⁷, kur paduoda nėva ištraukas iš aktų babiniškos respublikos, kaip juokdariašką gailistavimą, kad visokie reformų projektai tik tuščiu atgarsiu pasilieka. Pvd.: 3-ias straipsnis sako: "Tėmydami taip-gi, kiek žydėliai, o su

jais drauge mūsų žemionis nuostolių turėtų, jaigu pražutingas, nes blogamanių į mūsų seimo svarstymus įneštas, projektas šinkavimo degtinės per krikščionius įvyktų, nutariame, idant amžinai patį tik žydėliai, *cum jure etiam exclusivo*, tokiu šinkavimu, kaipo prigimtu o vienintėliu savo remeslu, po senovei užsiiminėtų. O idant ponai didelį pelną iš savo karčiamų traukti, o žydėliai priegtam be nuostolių išeiti galėtų, tad norime turėti, kad aulinkui joks chlopas nesidrašintų nė gerti svetimoje karčiamoje, nė savo užauglių ar gyvulių kam kitam parduoti, kaip tiktai savam žydui, ponui arendoriui. Už pirmą to mūsų įstatymo peržen gimą chlopas nešykščiai gaus nagaikų *in ocluso*; bet prie antro prasizengimo, rykstėmis paveizdos dėlei *omnibus spectantibus* patvoryje pliekiamas bus. O nors skaudžių kirčių skaičius sulig valios dvarponių (dziedzicu) ar jų valdininkų paliekamas esti, vis-gi užsistojimas tame reikale pono arendoriaus, *in cujus damnum* chlopas prasikalto, sragumą baudos sumažinti ar padidinti gali. Padauginus baudą, valdininkas nuo arendoriaus kepurę su pilkais *vilagais* ir 4 uolaktis gelumbės sau ant kurtos; o ją sumažinus, ponas arendorius nuo prasikaltėlio-chlopo kviečių kartį velykiniems macams ir riebią bergždinę karvutę gaus." Kitur vėl "Šubravcai" palyti reformų klausimus kaslink užsiėmimo, auklėjimo, žargonu, žydiškų drapanų, nurodydami blogąsias gentės puses, kurios pataisyti reikėtų civilizacijos įrankiais. Paskutinis artikulius, matomai taikantis į tuos, kurie dabartinį padėjimą geru skaito, išreiškia "deklaraciją krikščionims": "jaigu kas-nors jų įtikėtinais paliūdijimais atrodys, kad savais darbais *saltem* (bent) prisiartino prie rasingo, o taip žmogiškąją prigimtį padorinančio genijaus sūnų Izraelio; jaigu savo garbingame pasistengime su tais dideliais žmonijos gyvenime mistras ne visai susilyginti tegalėjo: be geltonų jarmulkų, kitas dar garbingas gaus *insignijas*. O iš to jau *concluditur*, kad krikščionis, *viva exempla* mūsų žydeliuose turėdami prieš akis *caque serio imitantes interim ut bene merentes* ir kasyk didesnių nuo mus mylistų *expectantes* skaityties gali".—Anot "Šubravcų" ne vieni žydai kalti; tarp daugelio kitų privesime vieną paveizdą. Tūlas ponaitis—pasakoja "Wiad. Bukowe"—pirkdamas apelsinų pas žydą, pasirinko vieną ir suvalgė, pirkto paskui šešias, o už suvalgytąją neužmokėjo, sakydamas, kad tai nesiskaito, nesa buvo paskonėjimui: "Tai-gi, mat, ponai aršesni už žydus—tarė žydas matantiems tą atsitikimą.—Ir ko stebėtis, kad žydas suka, kada ponai mus skriaudžia..." Vienas ten esančių štai ką pasakė: "Naje, teisybę sako žydelis; skundžiamės ant kromininkų, šinkorių, remesninkų, kad mus apvagia ir apgauna; neginu jų, tik sakau, kad bent stebėtis iš to nėra galima, nes tankiai patį atidarome jiems lauką, ar jiems nutrenkdami nuo sutartos mokesties, ar antmesdami netikrą piningą, ar už augštesnę negu ištiesų turi vertybę. Paprastas ant to atsakymas ir apsigynimas: na-gi

⁶ No. 71, 1818.

⁷ No. 254, 267, 268, 271, 272.

ir jie mus apgauna mieroje, svaruose, pirkiniuose ir t. t. Nesiginčiju, gali tai labai būti: tad reikia šaldras patraukti teisman, o ne teisinti mūsų pačių prasizengimais ir kalčia. Jaigu tasai žydelis eity teisman, aš pats stočiau už liudininką jo skriaudos....” (No. 239).

Bet taip nedarė visuomenė; todėl pasibjaurėjimas ir rugonės ėjo didyn, iki neužsibaigė veik visiška suirute....

“Civiliškasai krikštas.”

“Civiliškasai krikštas”, įvesdintas Francūzijoje kaip pasekmė subruzdimų prieš kuningiją—nors sunku suprasti, kam jai koks krikštas reikalingas, jai bent kaipo religiška apeiga—įeina kassyk labiaus madon (sako *The Westminster Gazette*); ir aprašymas tokios ceremonijos mieste Macon, pagarsintas Paryžiaus laikraščiuose, paduoda formulą, ten vartojamą.

Kūdikis, gimdytojai, ir podės atėjo pas miesto galvą, ir tad miesto galva perskaitė visiems formulą, įrašytą tam tikrame rejestre, štai kokią:

“Marija Philiberta Seve, duktė Liudviko Sevės ir Philomėnės Charcosset, daržininkų iš Flacė’s, yra mie-

lais svečiais šeimynoje tų, kurie atsikratė nuo religiškų dogmų.

“Akyvaizdoje p. Philiberto Sevės ir p. Marijos Klaudinos Bakot’ienės, kurie čion stoja kaipo podės, Aš, Antanas Koron’as, valstijos urėdninkas ir galva valsčiaus Flace-les-Macon,

“Vardan visatinių Laisvamanybos principų,

“Vardan Garbingosios 1789 m. Revoliucijos, tos motynos Tiesų Zmogaus ir Ukėso,

“Vardan bekuningės ir dēmokratiškosios Francūzų Respublikos,

“Krikštiniu tave, ir įgriaudenu tau tris įsakymus, paimdamas viešai ir iškilmingai tavo podės, čion ėsančius, už liudininkus ir pasigalvotojus už tavę:

“1. Tu gerbsi ir guodosi savo šalį, savo tėvą ir savo motyną, ir pildysi savo pareigas ties jais;

“2. Visomis savo jiegomis ginsi teisybę ir teisingumą;

“3. Labiausiai turi prisidingėti visuomet, kad savo artimui skriaudos nedarytum.

“Dabar, ukėse Marija Philiberta Seve, grįžk į namus savo gimdytojų, kad taptum jiems džiaugsmu, ir gyvenk sau rami ir laiminga.”

Pededa tad parašą ant dokumento, prispaudžia pečvietę, ir atiduoda tėvams; regimai vandens nevar-toja toje ceremonijoje, o vienok palieka vardą “civiliškojo krikšto”!

Parygožėnas.

Balbieriškio ukininko triobos.

Ar gi tai ne begėdystė?

Čion perspausdiname ištrauką iš pamokslu Airių kuningo Gildea, sakyto Donegal'iuje; lyginai tokį pamokslą esmi girdėjęs Lietuvoje iš lūpų kuningo Rėkščio Gruzduose. Begėdiškesniu išdydžiavimu niekas taip nesigirs, kaip katalikų kuningija. Štai tas pamokslas:

“Žemės valdonai duoda paliepinus ir įsakymus, bet toli didesnę galybę turi Dievo tarnas, kuningas.

Kasdien, mišių sakramente, jis gali pasakyti sūnui Dievo: “Eik šian žemyn iš dangaus”, ir tūlid Kristus paklauso... ateina ir tyliai ilsisi ant altoriaus, mažutėliame kielike ar šaltoje ciborijoje.

Kokia žemiška galybė galėtų lenktyniauti su šituomi, arba geriaus dar pasakius, ir kokia dangiškoji galybė?

Angelai, rods, matosi su Viešpačiu veidas į veidą; tačiau jiems nėra leista laikyti jį savose rankose arba kontroliuoti jo judėjimus...

Valdymierai svieto turi galybę atidaryti ar uždaryti žemiškų kalėjimų vartus, o kuningas gali atidaryti ir uždaryti vartus dangaus ir pragaro.

Žemiškas teismas tik nekaltam tegali sugražinti laisvę, o kuningas gali tą palaimą suteikti net praskaltėliui... Angelai, rods, gali varyti šalin piktas dvasias, kurios apsiaučia šitąjį vargšą, Adomo sūnų; Marija gali melstiesi už jį; bet nė Angelai, nė Marija negali prašalinti nė vienos nudėtos nuo jo dūšios.

Kas-gi gali tatai padaryti? O-gi Dievo kuningas.

Todėl, pereikite dangų ir žemę, o terasite tik vieną tvarinį, kurs tegali nuodėmes atleisti nusidėjėliui.

Ir tuomi tvariniu yra tiktai Romos katalikų kuningas”.

Teisybė, ir kuningas Macochas davė: “paskutinį patepimą” savo aukai...
Parygožėnas.

Žmogus ir velnias.

Senovės laikuose buvo artymesni šantikiai tarp žmogaus ir velnio. Galima buvo parduoti net savo dūšią velniui, ir už tai jis paskui nešdavo žmogui pinigų ir patarnaudavo visuose jo reikaluose. Būdavo, moteris padarys sutartį su velniu, kad jis išpildytų visą, ką ji jam palieps, užtai velniai gaudavo tiesą po jos mirčiai daryti su jos kailiu, ką tik jis panorės.

Tokiu būdu moteris su velnio pagalba galėjo užsiūsti ligą, arba išgydyti, atminti kas kieno arklius pavogė, atimti karvėms pieną, arba ant keršto savo kaiminkai padaryti jos vyrą netinkamu šeimyniškam gyvenimui.

Parsidavimas velniui buvo pelningas “biznis”. Už Tvardausko dūšią velnias davė daug aukso ir daug padėjo triūso. Žinoma, ne kiekviena dūšia buvo tokia brangi. Gal būti patarnavimas paprastai kaimo raga-

nai buvo vertas keleto auksinų. Suprantama, pagal kailį ir užmokestis.

Bet indomu, kad šiandien velnias neduoda už dūšią nė prakeikto skatiko. Ar taip dūšios atpigo, ar velniai jų turi perdaug prisigaudę,—sunku pasakyti. Bet faktas yra neužginčijamas, kad šiandien, norėdamas užstatyti savo dūšią, negausi už ją nė sulaužyto šilingo. Nepersenai vienas burtininkas pardavė žmogui velnią už 40 amerikoniškų dolarių. Žmogus tik turėjo išimti ir suvalgyti šuns širdį, nupjauti negyvam žmogui nosį ir nemandagiai apsieiti su Švenčiausiuoju, parsinešius jį namon. Žinoma, da praryti širdį arba nupjauti negyvėliui nosį—nebūtų taip sunki užduotis, bet paniekinti Švenčiausiąjį—šiurkštu net žmogui, parsidavusiam velniui. Bet, ar tikėsite, ar ne, velnias nė ant tų išlygų nepasirodė, ir kontrakto daryti nepanorėjo. Žmogaus dūšia da ir šiandien yra ant pardavimo!

Velnias ištikro pasidarė toks retas sutvėrimas (jai jį galima sutvėrimu vadinti), kad šiandien jo nė su žvake nepamatysi. Da visi gerai atmenam mūsų senių patyrimus. Juos velnias už nosių vedziodavo, į pelkes klampindavo, atsilankydamas į gužynes ir prikėsdavo visokių šposų. Šiandien retai užtiksi žmogų, kuris savo akia būtų matęs velnią. Kurie apie jį pasakoja, daugiausia remiasi žodžiais savo kaimyno, ar kūmo, kuris yra su velniu susitikęs, šnekėjęs. O apie dūšios pirkimą—nėra nė kalbos. Tas visai išėjo iš mados. Šiandien velnias už žmogaus dūšią neduoda nė pypkio tabako. Tas apsiereiškimas yra didelė paslaptis ir reikalauja gilaus ištyrimo mūsų teologų, ar teisingiaus, demonologų. Kame priežastis, kas atsitiko, kad dūšios pasidarė pigesnės už voverės kailį, kad velniai nė ant žemės visai nesirodo? Senovėje, būdavo, kaip tik gaidžiai užgieda, velniai pulkais oru skrieja, kaip gandrai rudens laiku. Dabar nė muzejuos nepamatysi iškimšto velnio kailio.

Gal būti, kad pasidauginus žmonijai, prisipildė ir pragaras. Senovės velniai turėdavo jieškoti “kostumierių”, varžyties už dūšias, šiandien-gi turi jų tiek daug, kad netur nė kur dėti, negal nė apsidirbti, negal suspėti visoms dūšioms prinešti malkų, prikaisti smalos. Labai galimas daigtas, kad vargšai turi dirbti 24 valandas į parą, negaudami pasilsio ir kad tokiu būdu neištrūksta “pasportauti” po žemės obuolį. Pagal priplaukimą emigrantų į pragaro karalystę, reikia manyti, jie turėjo ir rūmus jau po keletą kartų padidinti.

Jaigu dūšia da ir turėtų kokią svarbą, tai ir tuomet jiems nėra reikalo gaudyti pavienią dūšpalaikę, kadangi jos atplaukia į pragarą tūkstančiais. Pati žemė pavirto į pragaro prieangį, kur teisybės neliko nė už skatiką, kur žmogus žmogų spaudžia, išnaudoja, tunka prakaitu moterų ir kūdikių, nugramzdina tūkstančius mergaičių į paleistuvystės urvus; net ir kuningai, išsijuosę, giria tą pragaro surėdymą ir be abejonės užsi-pelno apturėti garbės vainiką pragaro karalystėje.

A. Vaišganta.

Gėlės.

Į girias aš ėjau, į žaliuojančias,
Ir par pievas ėjau, par tas žydinčias....
Neramus aš buvau, tartum kūdykis;
O jaunoj širdyj—liepsnos karštosios....
Iš akių sopulingųjų—skaudžios ašaros....
Neramus aš buvau, tartum kūdykis....

Išėjau į girias, į žaliuojančias....
Ir par pievas ėjau, par tas žydinčias....
O gėlių... kiek gėlių... nekalčiausiųjų!...
Ir iš jų, iš gėlių, gražiai žydinčių,
Išsirinkti aš noriu sau mylimą
Ir sau širdžiai sutvert' turtą brangujį....

Atradau.... atradau.... tenai, ūksmėje,
Tarp kitų, ir gražių, pasislėpusią....

Ir nuskiniau aš ją, lyg tas žmogžudys....
Ar beširdis koksai.... ar lyg būdelis....
Ir džiaugiasi iš tos didžios nuodėmės....
Bučiavau jos akis širdies lūpomis....
Ir kalbėjau int ją, pats nepermanęs,
Kad jos dūšią kalba amžin' užmuša....

O mačiau aš joje grožę dangišką....
Nesuprantamą man.... neapsakomą....
Ir tyrybės kiek joj, tos nežemiškos, —
Čion nerasi tokios.... ne čion kilusi.... —
Iš svetur, iš dangaus atkeliavusi,
Ar su saulės šviesa čion atplaukusi!....

Užmiršau aš visai, bežiūrėdamas,
Ir akis tos gėlės bebučiuodamas,
Kad ne man ji skirta.... gėlės tyrosios
Tiktai žemėj' tyroj auga—ilsisi....
O juk mano rankas žmonių nuodėmės
Jau senai.... o, senai klanan įmerkė....

O gėlė, ta gėlė, gražiai žydingi,
Kaip pajuto manj kvapą nuodėmių,
Apsipylė rasa, tartum prakaitu,
Ir čia pat, ant akių, čia pat, bereginti,
Ėmė džiūti ir vyst'.... O aš, biedinas,
Apsipyliu karčiom's-skaudžiom's ašarom's....

Pražuvau tarp gėlių, gražiai žydinčių....
O širdyj—džiaugsmo nēr'.... pats tik pragaras....
Ir pražūdė mane žmonių nuodėmės....
1911. 17 X. New York. *Karolis Vairas.*

Iš A. Kajranskio.

Gana, nutilk! Užmiršk! Žaizdas užgydo laikas.
O dienoms slenkant, ir skausmai aprims.
Girdi? Pavasario ateina girtas vėjas.
Matai? Ir vėl atsiveria dangus akims!

Ką reiškia tavo tie skausmai, kada platybėj
Nežinomo liūdnumo ir vilties
Apyregės tau atsivėrė naujos, didžios,
Ir šaukia-kviečia vėl balsais iš pat širdies.

Tegul sau vėjas krato, purtin' seną beržą,
Te švilpia tuščio namo palangiais.
O tu klausyk ir verkk, jai nori, su skausmais....
Gi bausmę reik' pakelt, žemai nuleidus galvą....
16 X. 1911., New York. *Karolis Vairas.*

Erelis ir višta.

(Iš E. N. Čirikovo).

Vienoje klėtkoje sėdėjo erelis ir višta. Erelis vienval žiūrėjo ton pusėn, kur matėsi dangaus mėlynė ir kur balti karveliai laisvai lakiojo, o višta žiūrėjo kieman, į užtvarečius, į mėšlą ir klanus, žiūrėjo ten, kur mėšlą kasinėjo laimingos kachetinės....

Ir abiem, ir ereliui ir vištai, buvo sunku ir nuobodu....

— "Girdi, ereli, imkiva ir išlauzkiva klėtką!"—
inėšė višta.

— "Gerai, išlauzkiva"....

Ir jiedu pradėjo laužti klėtką.

Erelis aštriu savo snapu lenkė geležinius virbalus, ir raudonas kraujas sunkėsi iš snapo, o višta ku-dojo....

Ilgai taip jiedu triūsėsi bendromis pajėgomis ir, pagalios, trūko vienas geležinis virbalas.

Tuokart višta išsoko kieman ir sušūko apie tai, kad ji jau senai rengiasi padėti kiaušinį....

— “Višta, pagelbėk-gi man ištrūkt iš klėtkos”.

— “Ištrūkk!”

— “Bet aš ant kojos turiu geležies rinkę ir grandijas, kuriomis esu prikaustytas prie klėtkos”....

— “Negaliu.... aš—silpna moteriškė”....—atsakė višta.

— “Kame-gi dalykas?”—užklausė ją prisiartinusios kachetinės ir, kuomet sužinojo apie ką einasi, sušūko: “Negalima išleisti erelio! Jo snapas bus ant mūsų!”

Žmogus, išgirdęs tą kalbą, priėjo prie klėtkos ir tarė:

— “Ehe!.... Netikę dalykai”....

Ir vėl žmogus pataisė nulaužtą virbalą:—vištą jis paleido kieman vaikštinėti, o erelį, su sukruvintu snapu, paliko klėtkoje.

Saulės užtemimas.

(Scena iš maskviečių gyvenimo.—Iš J. F. Gorbunovo).

— Ko čia taip žmonės susirinko?

— Dievai juos žino.... nuo pat ryto stovi.

— Ar ne dėl lašinių?

— Kokių lašinių?

— O kaip-gi: tas šeimininkas šerė pabirką lašiniai, o dabar, mat, tuos lašinius užpečėtijo, dėlto kad jokių būdu nebegalima jų valgyti.

— Tai jūs apie tuos lašinius kalbate! Ne, jis jiems pastatė tris viedrus gardžiosios: nuėmė pečvietę, vėl sprogsta. —

— Kad ir lašiniai!

— Ko čia žmonės suėjo?

— Visaip kalba: kas sako—danguje negera, kas sako—pirklius pasikorė....

— O mes iš Nizniojo važiovome.... girti.... Vaziuojame mes tatai girti, o čia toji kometa šviturakšt! tiesiog mums į vežimą.... ir garai išdūko!.... Aš sakau: Petre Semionovičia, žiūrėk!—Aš, sako, jau senai matau.... o pats taip ir dreba.

— Sudrebėsi, jai, mat, kur-gi.... Jai jau Dievuliui kas.... Visi mes žmonės, visi mes vargdieniai....

— Ar nepasukti, jis klausia, atgal?—Dievo malonė, sakau, nuo likimo nepabėgsi, duok šia, sakau, geriau išgerkiva, o jinai, motinė, gal šonu prasilenks. Uodega, brolai, pasibaisėtina!.... Tokia uodega, aš tau pasakysiu, kad tikrai....

— Baisios mūsų nuodėmės.... O žmogus—silpnas sutvėrimas! Štai, kad ir dabar! Tokia skaudi Dievo rykštė, o kiek girto svietelio!

— Be to negalima; vienas—iš baimės, o kitas tai gal da nuo vakar dienos nori pasitaisyti.

— Ne, tamista prirodyk!

— Ir prirodysiu!

— Vienas jūsų apsileidimas ir tamsumas....

— Teikkitės kalbėti, mes klausome. Jūs sakote....

— Aš jums labai gerai pažįstu: tamista esi Maskvos miestelėnas ir daugiau nieko!

— Labai tas gali būti, bet jūs prirodykite apie užtemimą. Jūs tik žmones suklaidinote!.... Dėlei jūsų tuščių kalbų čia tiek jų subėgo!.... Miestsargi!.... Miestsargi!....

— Palaukk, jis tuojaus parodys užtemimą!....

— Žinoma, mūsų miestsargis niekam neatleis!

— Prirodykite!

— Mes sau gyvename tyliai, ramiai, kaip Dievas prisakė, o jūs atėjote—visų protus sumaišėte.

— Mūsų šeimyninkė tik-ką pirtin nuvažiavo ir klausia: ko žmonės susirinko? O vežėjas, mat žioplis būta, ir lepterėjo; dangiško užtemimo laukia.... Drėgnai dar moterei!....

— Apšvietimas!

— Taip ji ir išgriuvo! Namo vilkte nuvilko....

— Jis nuo pat ryto čion valkiojasi. Išpradzių užėjo traktiran ir ten ėmė savo pasakoti. Dabar, sako, žemė sukasi, o Ivanas Iljič kad rėžė jam per ausį!.... Ar mes, sako, ant suktynės gyvename?....

— Laukinė jūsų šalis, laukinė!....

— Mes esam užganėdinti, ačiū Viešpačiui Dievui!....

— Ponali, eikite sau!

— Eik, sveikas, iš kur atėjai, o ne—mes tau pečius išnarstysime!

— Žiūrėk, kiek svieto renkasi.

— Karšti pyragaičiai! Pas mane gardžiausi! Taip ir verda!

— Kas čia per da žmonės susirinko?

— Antai kažkokis girtuoklis išsoko iš traktiro, nustatė triubelę į saulutę, sako—bus užtemimas.

— O kur miestsargis?

— Nuėjo arbatos pagertų.

— Reikia nuovadon nuvesti.

— Nuves, nesirūpink....

— Už tokius darbelius nepaglostys....

— Vis į triubelę žiūri: gal kas ir yra.

— Pas mus, ant Kapkazo, dešinamjame flange, rotnasis komandiras ve kokią triubą turėjo.... viskas buvo kiaurai matoma.... Ar naktis, ar diena—kaip nustato.... pagaliam: būtinai kas-nors yra!

— Užtemimas prasideda! Štai, jau, jau.... Tuojaus, tuojaus, tuojaus....

— Antai ir miestsargis ateina.

— Jis padarys galą!

- Štai, ponas miestsargi, dabar ansai žmogus....—
 — Pasitraukkit atgal!
 — Darties tas žmogus....
 — Nepažįstamas mums žmogus....
 — Pavelikite, išspradzių čia buvo.... Išėjo jis, paveizdan, iš traktiro.... bet tik žmonės, žinoma, kvaili,—ir ėmė tuojaus....
 — Nesigrūskite!... ir kur!... Pasitraukkit atgal.
 — Ivan Pavlyč, tu mūsų apginėjas, išgelbėk! Aš už savo piningus išsigėriau....
 — Jūs tuokart suprasit, kuomet ateis į diską.
 — Gerbiamasis, tamista užu tai atsakysi!....
 — Užu ką?
 — O užu tą negerą tamistos žodį....
 — Iššoko jisai iš traktiro....
 — Tuojaus užtems!
 — Gal ir užtems, o tamsta, ponuli, meldžiamasis eikš į nuovadą. To dalyko negalima praleisti.
 — Kaip tai negalima?!
 — Gal jau mūsų šeimyninkė iš tamstos malonės ir anan svietan nusikraustė?
 — Norėjo į Dievo planydą, o pateko į nuovadą....
 — Ant Kapkazo už tokius dalykus būtų....
 — Kiek tai kvailių žmonių ant svieto!....

V. K. Rėk.

A. J. Wištaliaus laiškas iš beprotnamio.

Buenos Aires d. 24 Lapkritis 1902 m.
 Szirdings mano Garbuži Brožuži!

Nerugok ant manęs, kad asz teip daug wisoku niekniekiu paiszau užimdams Tamistai brangu laiką skaitimu jų tai ėra mano paiszimu. Bet zinok jog asz tai darau dėlei trigubos priezasties. Pirmąją swarbiausia turiu užtylet — bo perilga butu ir pawojinga iszaiszkint, arba iszreikszt ją. Antra priezastis ėra, kad asz baigdamas savo amži trokszte troksztu išsimoket isz dwasiszku skolu savo giminiai, kuria milu isz wisu sių, isz wisos szirdies (ne farizejiszakai) kaip Dievą Dvasią Apszwiestoję Prigimtię, tai iszsimano kaip savo gīwastį, ir už wis labiausei branguji jos liežuwi, kaipo wienintelį jos ginklą, kurį norėtia kaip imanīdamas pagaditą ir darkama pataisīt ir walīt. Tretia priezastis, — tai noras pasirodīt ir Tamistai dekingu už meilingą atminti apie mano waringos asabos waringą padejimą, bo nezinau, ar sulauksiu da gīwas budams iszreikszt tą mano dekingīste! Raszidams mano paiszinius, misliju, kad Tamistą nenoromis skaitydams, wis rasi szioki toki žiupsnelį naudos nors nejutomis. — Tiesą, mano paiszinei pilni klaidu, sunku jų skaityt ir suprast bo sunku man czia

ką be klendu paraszīt, terp tukstantiu periszkadu, o priegtam ir Musiu kaip spiecziu bitiu apspeistam isz wisų pusiu, bet misliju, kad nors ne wisą — suprasit, ala prijausit. Tūm tarpu noriu da nors trumpai pasakyt, kad musu rasztu ortographija man nepatinka, ir turit storotis ją pataisyt. Turit užmanynt kad kas lietuwiszka giaramatika paraszytu, patalpindamas joje (ar jame) wisas dalis liezuwio atskyrium. Žodzius, priezodzius, budwardzius ir kitas dalis. Prieg tam suraszyt wisus gīwulus, žweris, paukszczius, wabałus, kirmes, ir kitus gaiwus atskyrium. Apraszyt wisus wardus sanariu žmogaus kuno. O minetinai reikia prowardzius asabiszskus (pronomina personalis) pertaisyt, nesa pagal jų wisi žodžei baigiesi.

Žodzius reiktu suraszyt atskirium wiensillabius, dwi ir trisillabius ir tai pagal jų užbaigtuwes. Ant pawizdzio parodisiu kaip asz kad mažumą jų sustatiau. Imsiu isz wiensillabiu, kuriu užbaigtuwes sekanczios ėra:

ant bt	ant p:*	Gaubt	60	žodziu
„ et	„	Set	8	„
„ it	„	Ryt	15	„
„ gt	„	Degt	88	„
„ kt	„	Rekt	119	„
„ lt lt	„	Malt	25	„
„ mt	„	Rimt	18	„
„ nt	„	Skint	9	„
„ ot	„	Kłot	10	„
„ pt	„	Łupt	64	„
„ rt	„	Pert (Pert')	32	„
„ st	„	Rast	214	„
„ szt	„	Muszt	102	„
„ ut	„	But	19	„
„ žt	„	Łužt	56	„
			Suima	839

Tema.

Tūs paverst i posesivus, bus kita tiek tai ėra 1680 (be 2) tūs pawerst į laukžodzius, frequentativus, bus 3360 bemaža. Tūs gi padaugint tiktai menkiausei per 15 partikułu ap, at, da, ė, isz, ne, nu, pa, par, per, pra, pri, prien, sąn, su, už pasidarīs suwirsz 50,000!

Dwi — ir trisillabius žodzius reikia teip jau atskyrium sustatyt, ant p. su užbaigtuwemis: ot — žwejt; et — drebet; it, yt, int, gaiwit, raszt, trubit, kuriu turiu surinkęs aplink tukstanti ir kelis šimtus. Tūs gi reik teip sustatyt kaip ir wienosillabius, pagal sąbalsiu gałunes. — Surinkti wisus žodzius užsibaigentius su aut, op. Gaut, Gribaut, ir su üt (uot). Wadūt, arpūt, i. t. t., bet wis su gałunemis, pradadant nū — būt, dūt, gūt, o baigiant ant žūt wyziūt, waziūt i. t. t. Persergeju idant gramatikas—nepapilditu klaidas—idant nesumaiszytu žodziu su partikułūtais žodžeis, tai ėra su, an, ant, ap, at, da, ė (in, ing, int,) isz, ne, (negativu) nu, pa, par, per, pra, pri (prie, priesz,) sąn, su, ir už. Sustate, arba statistikoj tu žodziu neturi but ne posesiwu susi, ap. Muszt, Musztis jau ėra pasesiwas,

Toleu reiktu sustatyt wisus substantiwus atskyrium, Adjektivus atskirium tai ėra budwardzius užsibaigentius su gałune as, gieras, us, garsus, isz kuriu tweriasi priezodzie — ai — gierai, ei, — garsei. Nesa jei paraszysi gierai ar gerai, garsei ar garsiai, bus datiwas moteriszkos, nū budwardzio, giara garsi,

* Reiskia: ant paveikslo. — K. J.

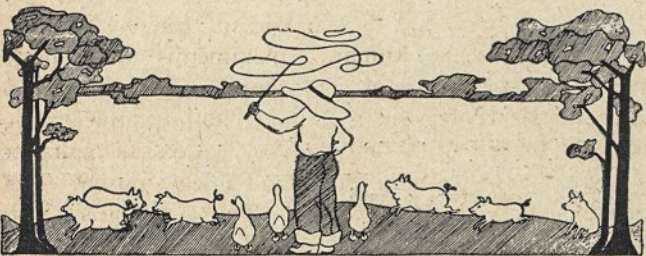
ap, giara, gen.-giaros, dat.-giarai. Arba raszyt da-wą su litara j. (jota wadinama) giaraj. Atsimenu, jog senowes rōsztūse adwerbīa, buvo raszyti su litera y grekiška giaray, garsey, o datyvas adjektivo (budwardžio), buvo raszytas su litera jota, arba j, ap, geraj, garsiaj.

Tolau — reiketu surinkt wisus striukžodžius arba staigžodžius atskyrūm. Kaip ap. Rum! Rum! Bum, bum! Pikszt! Pakszt! Szłumszt! szmenkszt! szmurkszt! brekszt! trekszt! Krokszt Turst! durst! pirst, pirst, pirst! ir pyrst! (ilgas!) Plumpt, żybt, żybtelet, żybteret, Kukszt! ir už pentinu su skydkukiu.

Dabar ant łowos atsisēdes pradesiu isz statines raszyt ir ant stalalo 12 colu płataus (płotio?). Wakar jau atsikeles aplink 40 metrų peksztias paderiau, bo perejau dusyk ilsziłgai pasziure, kurioje yra apie 60 łowų, trijose eilese. Truputi jautiūs ant koju drutesnis, bet widuriūse jautiu didelus skausmus. Dievas žino kada tas prakeiktas szkandalus pasibaigs, ir ar iszeisiu giwas isz tu prakeiktuju namų! Szeitono macis — ne Diewas, pekła sutwere! Keturiolikti miatai kai prasedejo tas smertneszingas dramas ir 12 mietu kaip pasibaige, o prakeiktieje iszranda naujas priežastis ant pratęsimo kankinimu sawo pawelđiniu wargų — užkwietnįku, ir kaliniu — gwałtu welnių pragriebtu ir atgabentu į pekłą už griekus Sudumos ir Gomoros, tai ĩra Szwiesos diewiszkos... 15 spalū m. jau paskutinis gałas buvo nuženklintas, tam "eskandalui", bet prakeiktasis waldonas tamsybių, wel jį pratęse — nežinau ant kiek laiko. —

Nieko neraszau apie tai kas czia toj nelaimingoj ziamej darosi, ale siuncziu wel tris riszelus "La-Prensos" nors be "awisu" tai ĩra be apgarsinimu, isz tos galit mažumą dasizint, gal atsiras kas, mokantis iszpaniskai skaityt. "Lietuwos" jau negaunu. Paskutinis Numieris atėjo 38, o 28-tas neatejo. — Nepykit ant manes už nepasidawimą welnems ant tarnawimo, bo asz ne noriu įwairiot kai beprotis warijotas, prijaucziau kad galetu but nelaimie deł mano gimines ir wisos Lietuwos. Jus apmiałuoti wilku ir łapiu, nesuprantat kas gali isz to pasidarit!... Asz milu lūsa łaisvą, ir noriu mirt neprigulmingu! Tiesa tarnawau 12 mietu pas Grawą Żółtowski amžina atilsi, ale buwau neprigulmingu su "Volmechto Urkunde" sudžios patwirtinta. Su manim czia giwa duszia neszneka žmoniskai", o ant welniu kalbos asz apkakosiu! — Supraskit! — "Wienybes L." paskutinis No. 40 atejo, daugiau nematiau. Atsiunte man prewes 24 pesus pinigų i 5 sykius jau Kurjero Poznanskiego pakelūse.

Siuncziu szirdinga pasweikinimą wisiems, neminedamas wardu. Pasilik su Diewu, giwas ir sweikas! Tamistos Sābowietis. A. J. W.

Victor Hugo.

Vertė Žemės Vaikas

Notre Dame de Paris.

(Paryžiaus Švenčiausioji Panelė).

ROMANAS.

IV. DAR APIE KLODĄ FROLO.

1482 metuose Kvazimodo turėjo netol dvidešimt metų amžiaus, o Klodas Frolo apie trisdešimtis šešis. Vienas užaugo, o kitas paseno.

Klodas Frolo jau nebebuvo ansai geras mokinys, malonus mažo kūdykio globėjas, jaunas svajotojas-filozofas, daug žinąs, bet ne viską teatsiekęs. Tai buvo rūstus, tylus, susiraukęs kuningas; visi bažnytiniai tarnai drebėjo prieš jį, kuomet jis palengva eidavo per tamsią bažnyčią, iškilmingas, paskendęs mąstymuose, sudėjęs rankas ir taip žemai ant krūtinės nuleidęs galvą, kad iš viso veido tesimatė tiktai kakta su didele plike.

Tėvas Klodas Frolo neapleido vienok nė savo mokslų, nė savo mažesniojo brolio mokinęs, tų dviejų svarbiausių savo gyvenimo užsiėmimų. Bet su metų bėgiu prie tų džiaugsmo šaltinių prisidėjo da ir karčiųjų. Mažas Žeganas, pramintas Žegano-de-Mulen, pagal vietą, kur jis buvo išauklėtas, nenūėjo tuo keliu, kurį jam buvo paskyręs vyresnysis brolis. Vyresnysis brolis manė išauklėti paklusnų, dievobaimingą ir dorą mokinį, o išėjo visai atžagariai: jaunesnysis brolis buvo tinginys, apsileidėlis ir palinkęs prie paleistuviavimo. Tai buvo tikras velniūkštis; dėlei jo netikusių pasielgimų vyresnysis brolis rūsčiai raukėsi, nors iš kitos pusės buvo tiek žaislus ir juokdarys, kad Klodo veidas nušvisdavo šypsa. Klodas atidavė jį ton pačion mokyklon, kurioje ir pats buvo pradėjęs mokslus; ir jam buvo labai skaudu, kuomet pasirodė, kad Frolo vardas, kuris pirma buvo visos įstaigos papuošimu, dabar virto sinonimu apsileidimo ir nepadoraus elgimosi. Kartais jis imdavo barti jaunikaity, ir šis klausydavo jo pamokslų su tikra drąsa. Bet-gi jaunasis valiukas turėjo gerą širdį. O kaip tik pasibaigdavo barimas, jis ir vėl imdavosi savo. Jo išmįslams nebuvo galo, ir jie visi buvo begalo įvairūs.

Apsivylęs savo lukėjimuose, Klodas dar su didesniu užsidegimu puolėsi prie mokslo.

Jis darėsi vis mokytesnis ir mokytesnis ir vienkart su tuo laipsniškai virto rūstesniu, kaipo kunigas, ir labjaus nuliūdusiu, kaipo žmogus.

Bokšte, nuo Grevo pleciaus pusės, netol nuo varpų, Klodas įrengė sau mažą celę, kurion niekas nedrįso jeiti be jo pavelijimo. Niekas nežinojo, kas buvo toje celėje, bet naktimis tankiai ten buvo galima matyti žiburys, tai dingstantis, tai pasirodantis, lyg ten būtų buvę įrengtos kalvės dumplės; jis labjau panešėjo liepsnai, negu šiaip šviesai. Tas žiburėlis, pasirodąs

tokioje baisioje augštumoje, darė nepaprastą įspudį, ir kumutės, paregėjusios jį, sakydavo:

— Antai archidiakonas vėl sukūrė savo ugnį; vėl prasidėjo velnio darbas!

Taip ir įgavo jis raganiaus garbę. Bet mes turime pasakyti, kad visi tie paslaptiniai ir viršgamtiški mokslai neturėjo sau didesnio priešo, kaip archidiakonas. Ar tasai pasibjaurėjimas buvo nuo širdies, mes to nežinome, vienok dvasiškieji tėvai žiūrėjo į Klodą, kaip į tikrų-tikriausiąjį kandidatą pragaran.

Liaudyje, kas jį pažino, da mažiau abejojo, kad Kvazimodo—velnias, o Klodas Frolo—raganius.

Varpininkas, anot jų, tarnavo kuningui tik iki tam tikrai dienai, o paskui užmokesties vieton paims jo dūšią. Todėl, nežiūrint to, kad archidiakono gyvenimas buvo kietas, ne kaip į jį težiūrėjo geri žmonės.

Ir kaip sulyg įgijamo mokslo kas kartas vis didesnės atsidengdavo jam moksle bedugnės, taip pat, laikui slenkant, atsiverdavo ir jo širdyje vis kaskartas platesnė bedugnė. Taip bent atrodė pasižiūrėjus jo veidan, par kurį buvo galima matyti dūšia lyg par tamsų debesį. Iš kur atsirado ta augšta plika kakta? Dėlko ta galva amžinai nusvirusi žemyn, iškur tie atsiduksėjimai, visada sukeliantys krūtinę? Kokia slaptinga mintis pagimdo tą karčią šypsą, kuomet antakiai rūščiai susitraukia, lyg kad grąšindami? Dėlko pabalo likučiai plaukų? Kokia tai ugnis, užsideganti jo žvilgyje, degino tą žmogų taip baisiai, kad akis kartais atrodė lyg dvi skyli, išrausinėti liepsnuojančiame žaidre.

Tos ypatybės vidujinės kovos išsiplėtojo jame neparastai galingai iki tam laikui, kuriame prasideda mūsų apipasakojami atsitikimai. Vienuolyno tarnai, susitikę su juo, bėgo šalin, paregėję jo baisų ir blizgantį žvilgsnį. Tankiai ir kuningas, laikydavęs pamaldas greta su juo, girdėdavo kažkokius nesuprantamus žodžius, kuriuos išardavo Frolo, pamaldas belaidydamas.

Jo rūstumas dar padidėjo, ir jo gyvenimas niekad nebuvo labiau pavyzdingas. Dėlei savo būdo ir dėlto kad buvo kuningu, jis visados šalinosi moterių. Dabar gi jis stačiog negalėjo jų apkęsti. Vien tik sušnabzdėjimas moterių rūbų priversdavo jį užsismaukti ant akių kapiušoną.

Visi pastebėjo, kad pastaruoju laiku jisai pradėjo begalo neapkęsti čigonų. Jis išsirūpino nuo vyskupo įsakymą, kuriuo buvo draudžiama čigonėms pasirodyti ir šokti ant plečiaus priešais bažnyčią. Paskui jis ėmė knisties konsistorijos archyvuose, kad padarius ištraukas iš visų bylų apie raganas ir raganius, pasmerktus sudeginimui ant laužų už giminystę su ožiais, kiaulėmis ir ožkomis.

Kaip jau ir pirma pasakėme, apielinkėje žmonės nemylėjo nė archidiakono, nė jo varpininko. Kuomet Klodas išeidavo drauge su Kvazimodo į gatvę, o tarnas visada sekdamas savo poną, tad iš visų pusių jie koliota, barta, koneveikta. Bet kada Klodas Frolo pakeldavo savo veidą ir pasižiūrėdavo savo akimis į juok-

darius, visi tuojaus nutildavo ir išsiskirstydavo į visas puses. Bet gi Klodas retai teatrekdavo atidžią į tai, kas dėjosi aplinkui. Kad visa tai girdėti, Kvazimodo buvo per daug kurčias, o Klodas per didelis svajotojas. Visi keiksmi ir įžeidimai lėkė pro šalį, visai jūdviejų neužkabindami.

V.

TEISMAS SENOVĖS GADYNĖJE.

Ryto metą, 7 d. sausio, 1482 m., antrą dieną bloznų šventės, Paryžiaus miesto galva, monsieur Robert d'Estutvil, pabudo labai netikusiam ūpe. Iš kur atsirado toks ūpas? Jis pats negalėtų atsakyti į tą klausimą. Gal buvo kaltas tam apsiniaukęs dangus? O gal jį supykino burys girtų žmonių, praėjusių naktį su dainomis pro šalį jo namų? Iš savų ypatingų dalykų jis negalėjo susilaukti tokio netikusio ūpo. Karalius apibėrė jį savo malonėmis, gi įplaukimai iš dvarų ir iš miesto buvo labiau negu geri. Mes manome, kad jis nebuvo ūpe vien dėlto, kad jis buvo ne ūpe.

Prie to, kaip mes jau ir pasakėme, tai buvo ant rytojaus po šventadieniui, o juk visi žino, kaip šventės veikia į visus, o ypatingai į teisėjus: juk jie turės nagrinėti bylas apie visokias betvarkes, atsitikusias vakar. Robertas d'Estutvil be to turėjo būti tą dieną teisme, o visada taip atsitinka, kad netikęs teisėjų ūpas kaip tik supuola su teismo posėdžių diena. Jie tur būti taip tyčia susitvarko, kad būtų ant ko išlieti savo tulžį vardan įstatymų ir teisybės.

Posėdis tuom tarpu pradėta be jo, jo vietininkais. Nuo aštuntos valandos iš ryto į salę prisirinko gana didelis būrys miestelėnų ir miestelėnių, nekantriai laukusių posėdžių pradžios, kas labai tankiai suteikdavo jiems daug džiaugsmo ir dyką pasilinksminimą.

Salė buvo maža ir žema. Pačiame viduryj stovėjo lelijomis papuoštas stalas; palei stalą stovėjo miesto galvos kedė, greta buvo suolelis jo pirmamjam pagelbininkui, metru Florijanui, žemiau—dar suolelis raštinninkui, kuris šioje valandoje kažką rūpestingai užrašinėjo. Priekyje grūdosi žingeidaujantieji. Pas duris ir pas stalą stovėjo keletas miesto sargybinių. Par vienintėlį storiausioje sienoje iškirštą langą veržėsi balva sausio dienos šviesa ir apšvietė dvi įžymiausias figuras visoje salėje: akmeninį demoną augščiausioje vietoje palubėje ir patį teisėją, sedėjusį už stalo, papuošto lelijomis.

Ištikrųjų, sunku buvo atvaizdinti sau ką-nors juokingesnio už tą žmogų, kurs sėdėjo už teisėjo stalo tarpe kruvų popieros ir kningų. Alkūnėmis atsiremęs į stalą, koją pasistatęs ant ilgo tamsios gelumbės šleifo. Antakiai atrodė lyg du šmočiuku kailio, atplėšto nuo jo kepurės, užmautos ant galvos. Akis be paliaubos mirkčiojo, stori žandai nudribo abiem pusėm veido ir beveik vienijosi po pasmakriū. Toksai tai buvo maître Florijanas Barbedien, Šatle teismo auditorius.

Prie to viso jis da buvo ir kurčias. Tai mažas neparankumas žmogui, turėjusiam išklausinėti abi besibylinėjanti pusi. Vienok maître Florijanas teisė labai rimtai ir be apeliacijų. Teisybė ir tai, kad teisėjui pakanka tik nuduoti, būk jis klauso. Gerbiamasis auditorius tokio būdo ir buvo, juo labjaus, kad niekas jo ramybės nedrumzdė.

Salėje buvo vienas žmogus, kuris atsidėjęs dabojo visus teisėjo gestus ir judėjimus. Tai mūsų prietelis Žegan diu-Mulen; jį buvo galima sutikti visur, kur tik norit, tiktai ne mokykloje prieš profesoriaus katedrą.

Jau keletas bylų peržiūrėta; visos užbaigta piniginėmis bausmėmis.

Maître Florijanas, kaip ir visada, išmintingai išnagrinėjo, kas kaltas, kas nekaltas; bet šios dienos pōsėdis da nebuvo užbaigtas.

— Žiūrėk, bra,—tarė Žeganas savo draugui, stumterėjęs jį pašonin,—ką jie rengiasi teisti! Kiek sargybos prisirinko! Matyt labai jau stambios žuvys pateko į tinklus. Ir ištikrųjų—svarbus radinys. Dabok, juk tai mūsų šis bloznų popiežius, mūsų varpininkas, mūsų kuprius, mūsų susiraukėlis—Kvazimodo!

Tikrai tai būta Kvazimodo's, o ne kieno kito.

Taip, tai buvo Kvazimodo apdraskytas, supančiotas, suraišiotas ir sergstimas sargybos. Jis buvo rūstus, tylus ir ramus. Laiks nuo laiko jo akys piktai žiūrėjo iš pakakčio į virves, kuriomis surišta jo rankos.

Tokiu pat būdu jis apžiūrėjo salę, kuomet įnėjo vidun, ir pats atrodė toks mieguistas ir suniūręs, kad moteris kvatojo ir rodė į jį pirštais.

Tuo tarpu auditorius Florijonas su atsidėjimu vartė protokolą apie Kvazimodo's prasižengimą. Perskaitęs jį, užsimastė, lyg norėdamas sugraibyti mintis. Ačiu tam atsargumui, kurį jis paprastai panaudodavo pirmpradėsiant nagrinėti bylą, jis išanksto jau apsipazindavo su teismo vardu ir prasižengimu, iš kalno stengėsi surasti atsakymus į įvairiausias kaltinamojo pasiteisinimus ir tokiu būdu neduodavo kitiems progos pažinti, kad jis pats beveik nieko negirdi. Protokolas prisitarinaudavo jam lygiai tiek pat, kiek ir aklam žmogui šuo. Tankiausiai jam pasisekdavo užslėpti savo ydą, o jai kartais atsieidavo taip, kad jis, neuzgirdęs, ne tai atsakydavo, kas reikia, tai vieni palaikydavo jį mįslinčiu, o kiti — kvailiu. Vis-gi teisėjui parankiau yra būti vadinamu bile katruo tų vardų, negu pasirodyti kurčiu. Kartais jis ir pats tikėjo tam, kad viską girdi. Jis laikė save tik truputėlį garso nepagaunančiu.

Florijanas, rimtai apsvartęs Kvazimodo's dalyką, atsirėmė į kedės nugaraitę, atsivertė galvą augštyr ir primerkė akis, kad pasirodžius labai bešališku ir rūsčiu. Šį momentą jis atrodė kurčias ir aklas. Dvi ypatybi tinkanti ideališkam teisėjui. Tokioje pozoje jis ir pradėjo nagrinėti.

— Tamistos vardas?—užklausė.

Čionai ir įvyko aplinkybė, kurios nebuvo permatę

nė įstatymai, būtent: kurčias teisėjas kamantinėjo kurčią teisiamaį.

Kvazimodo, kuriam net į galvą neatėjo mintis, kad jį kas klausia, tylėjo ir žiūrėjo į teisėją. Teisėjo, ir-gi nemaniusio teisiamaį esant kurčiu, suprasta į klausimą gavus atsaką, kaip tai ir būna su visais teisiamaiais; tad kamantinėjo toliaus su paprastu sau kvailumu.

— Gerai,—tarė,—Kiek turi metų?

Kvazimodo vėl nieko neatsakė. Teisėjas, ir vėl supratęs Kvazimodą atsakius, klausė toliau:

— Dabar pasakyk tamsta, kuom užsiimi?

Tyla, kaip ir ligšiol. Žiūrovai ėmė žiūrinėti viens į kitą ir kugzdėtis tarp savęs.

— Gana,—tarė teisėjas, lyg jam būtų buvę atsakyta.—Tamsta esi kaltinamas už tai, kad sudrumzdei nakties tylą, tai pirma; antra—kėsinaisi sukoneveikti gatvės moterę; trečia—pasipriešinai jo karališkos didybės šauliams. Ką-gi pasakysi išsiteisinimui?—Sekretoriau, ar jau užrašėt pirmuosius teismo atsakymus?

Tik jis užbaigė šį nelaimingą užklausimą, kaip visi salėje buvę žmonės taip baisiai pasileido juokties, kad tai patėmijo net ir kurčias teisėjas su teisiamaioju. Kvazimodo pažiūrėjo į publiką ir su paniekinimu patraukė pečiaus; gi maître Florijanas, taip pat nusi-stebėjęs iš bendro linksmumo, suprato tai atsitikus dėl kokio-nors nemandagaus teismo atsakymo, ką da-gi patvirtino ir Kvazimodo's pečių trukterėjimas. Todėl jis sušūko, supykęs:

— Niekšas, tu taip atsakei, kad tave reikėtu tiesiog pakarti! Ar tu numanai, prieš ką tu stovi?

Šis teisėjo išsišokimas, aiškus dalykas, negalėjo sulaukyti juoko. Šį sykį sukvatojo ir sargyba, nors iki šiol dar laikėsi. Vienas tik Kvazimodo kaip ir pirma buvo suniūręs; mat, jis nieko nesuprato ir nežinojo, kas čia dedasi. Teisėjas vis labjau ir labjau inirzdamas, lyg koks griausmas rėkė ant teismo ir rengėsi išnešti labai skaudų nuosprendį, kad įgąsdinus ir teisiamaį ir publiką.

— Tu stovi prieš augščiausiąją Paryžiaus valdžią, niekadėjau tu, o aš, Florijanas Barbedjen, paties miesto galvos vietininkas, turiu neaprubėžiuotą valdžią!

Nėra galima sulaukyti kurčio žodžius, kuomet jis kreipiasi taipgi į kurčią. Dievai žino, kur būtų nukeliavęs Florijanas su savo gražkalbyste, jai toje valandoje nebūt įjėjęs salėn patsai miesto galva.

Jam pasirodžius, Florijanas nepertraukė savo kalbos; atpenč, atsikreipęs į miesto galvą sakė:

— Jūsų mylista, aš reikalauju šitam teisiamaį bausmės, kokią tamista pripažinsi, už tai, kad jis baisiai įžeidė teismą.

Ir, atsipūtęs, atsisėdo krasėn. Prakaitas lašėjo nuo kaktos ant paskleistų ant stalo popierių.

Monsieur Robert d'Estutvil suraukė antakius ir mosterėjo Kvazimodui ranka taip raiškiai ir poliepiant čiai, kad šis, tur būti, suprato, jog reikia klausyti.

Miesto galva atsikreipė int jį ir užklausė:

— Ką tu padarei, valkata, kad čia pakliuvai?

Vargšas suprato, kad jį klausia apie vardą, tad atsakė užkimusiu storu balsu:

— Kvazimodo.

Atsakymas taip maž tederėjo klausimui, kad beprotiškas juokas vėl suskambėjo salėje. Raudonas iš piktumo ponas Robert suriko visu balsu:

— Tu ir iš manęs juokiesi, bjaurus parėjune!

— Varpininkas iš Dievo Motinos bažnyčios,—atsakė Kvazimodo, supratęs, kad jis turi atsakyti, kuomi užsiima.

— Varpininkas!—Sušuko miesto galva, kurs da iš pat ryto jautėsi netikusiam ūpe, o čia da erzino jį kvaili Kvazimodo's atsakymai.—Varpininkas! Aš tau parodysiu varpus ant nugaros! Girdi, niekše!

— Jai jūs klausiate mane apie amžių, atsakė Kvazimodo,—tai, rodos, ant švento Martino pabaigsiu dvidešimtus metus....

To jau buvo per daug. Ponas Robert nebegalėjo pakelti.

— A, tai tu pasityčioji ir iš mano valdžios, praiektasis, aš tau parodysiu! Ei, ponai sargybiniai! nuveskite tą niekšą pas pajuokos stulpą ant Grevo plečiaus,—ten išlupkite jam kailį ir palaikykite prie stulpo bent valandą laiko. Aš jam nedovanosiu taip dykai! Apie tai triubininkai turi apskelbti visam Paryžiui!

Sekretorius užrašė nusprendimą.

— Velniai žino, štai ką reiškia išmintingas teismas!—Sušuko savo kampe Žeganas Frolo de-Mulen.

Miesto galva pažiūrėjo į Kvazimodą.

— Rodos, tas niekšas tarė "velniai žino"—Sekretoriau, pridėkite jam da ir piningais bausmę—dvy-

liką denje, pusę bažnyčios naudai už nepadorių žodžių vartojimą.

Į kelias minutes nuosprendis buvo parašytas, ir jo turinys buvo trumpas bei aiškus. Tuokart da nebuvo formalistikumų, užtemdinančių tikrąjį dalykų stovį, viskas buvo aišku ir atliekama greitai. Eita stačiog prie tikslo; kiekvieno lygaus ir neiškraipyto takelio gale matėsi arba kartuvės arba pajuokos stulpas. Bet žėdnas žinojo, kas jį laukia.

Sekretorius padavė nuosprendį miesto galvai, o šis pridėjęs antspaudą, užtvirtino jį ir išėjo apžiūrėti teismą; jis taip netikusiai jautėsi, kad tą dieną Paryžiaus kalėjimuosna turėjo patekti daug žmonių! Moksleiviai patyliais juokėsi, užsispaudę lūpas delnais, o Kvazimodo žiūrėjo į viską ir visus, nič nieko nesuprasdamas, kaip ir pirma.

Sekretorius, padavęs popierą Florijanui Barbedjen'ui taip gi užtvirtinti, pajūto lyg pasigailėjimą nelaimingo nuteistojo ir, pasitikėdamas išmelsti jam susimylėjimą, pasilenkė prie auditoriaus ausies ir tarė jam, rodydamas į Kvazimodo:

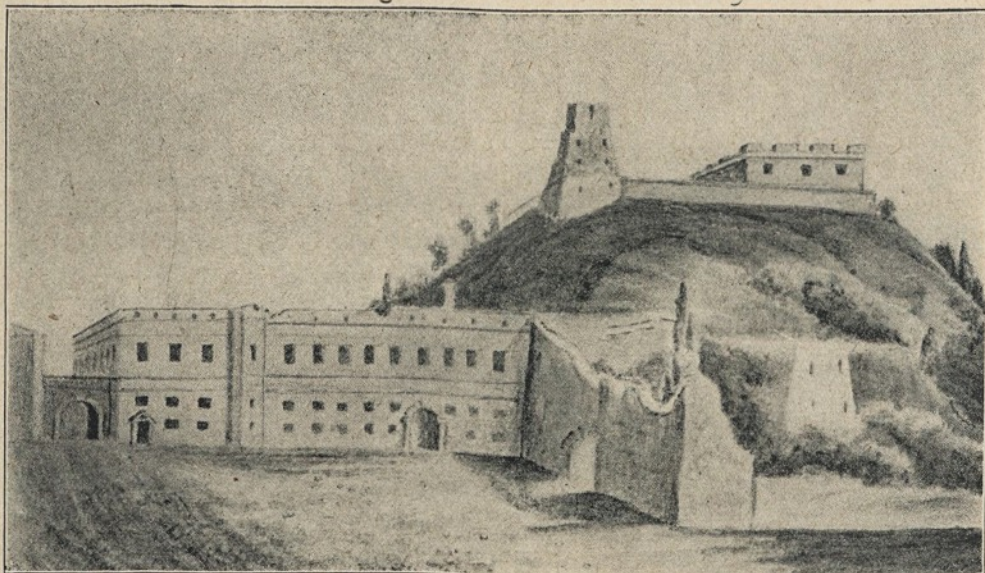
— Tasai žmogus yra kurčias!

Jis tikėjosi, kad ši bendra nelaimė sukels auditoriuje sąjausmą nelaimingamjam. Bet, kaip jau mes ir pastebėjome, maître Florijanas tikėjo kad niekas nežino jį kurčiu esant, o prie to jis buvo tiek kurčias, kad nesuprato anė vieno žodžio, ką jam sakė sekretorius. Vienok-gi nudavė supratęs ir tarė:

— A, tai visai kitas dalykas! Aš to nežinojau. Tad pridėkite jam da valandą prie pajuokos stulpo!

Ir jis pasirašė po permaintytu teismo sprendimu.

(T. B.)

Pylies kalnas ir griuvėsiai Vilniuje.

Togobočnij.

Žydė perkrišta.

5-kių veikmių drama.

(Versta iš rusinų kalbos).

(Žr. L. M. N19).

LEIBA. Paimk ir lempą. Palaukk! rytą metą nubėgk pas Joną Gaigalą ir pasakyk, kad užeitų pas mane; aš pats buvau pas jį nuėjęs, bet neradau namie, girdi?

ORIŠKA. Girdžiu, girdžiu! (*nueina*).

LEIBA (*užsimąsto*). Taip, priseina persiskirti su gražiausia savo paguoda, su tikrąja savo laime! Gaila, o reikia (*pausa*). Ačiu tau, Didisai, kad tu pagelbėjai išauklėti dukrą. Tu matai, kad aš išmokinau ją viso, kas yra gera, išmokinau godoti šventą tikėjimą... Meldžiu tave, laimingai sujungk ją su jaunikiu, pasiųsk jai laimingą ir linksmą gyvenimą, išmokink ją būti teisinga motere ir gera motina! (*Už kiemo jaunimo balsai*).

ORIŠKA (*duryse*). Gaspador, ten ant lovos pas tamstą kažkokios popieros išmėtytos... kas su jomis reikia daryti?

LEIBA. Aš pats jas surankiosiu (*nuėjo su Oriška*).

10 SCENA.

JAUNIMO BURYS, užpakalyj PETRONĖ, o už kampo STEPONAS.

PETRONĖ. Pridabosiu! Iki aušrai išsėdėsiu, o pridabosiu! Akyva sužinoti, ar tik nesumelavo Marina, kad Steponas lankosi į šitą gojelį! (*Pausa*). Nejaugi jis permainė mane ant tos žydo mergos?... (*Pausa*). Pridabosiu... sumušiu... (*Pausa*). O kas iš to?... Juk nepriversiu jo, kad mylėtų mane... Juk jis mylavosi su Liuce—apleido ją, su manim pradėjo myluoties; dabar jau su Oriška, o po tam ir nuo Oriškos pasitrauks... (*Užsimąstė*). Rudenį žadėjova susiženyti... visi žino... gėda bus žmonėms ir į akis pažiūrėti!... (*Atsiduso*). Išsėdėsiu... Pamatysiu... persitikrinsiu... Gal jis tik erzina mane?... Gal myli... vis gi... (*Už kampo balsai ir Stepono balsas*).

BURYS. Ar tai Steponas?

BURYS. Tas-pats, tas-pats!

BURYS. Stepone, o kur tu eini?

STEPONAS. Ten, už pylimo.

PETRONĖ. A! Eina... čion eina! pasislėpsiu (*sustoja už medžio*).

BURYS. Ko?

STEPONAS. Tur būti reikia.

BURYS. Petronės ten nėra, gali nesiskubinti!

STEPONAS. Ar neisit šalin su savo Petrone!

11 SCENA.

PETRONĖ ir STEPONAS.

(*Petronė stovi už medžio. Steponas—arčiau prie triobos*).
STEPONAS. Velniai juos čion išvarinėjo! Petronės jų tarpe nėra—tur būt jau namo nuėjo... jai, biedinai, be manęs ir linksminties nesinori. Myli jinai mane, vietos be manęs neranda! (*Atsidunsa*). Ir aš ją mylėjau, tikrai mylėjau, o dabar atsigrįžau į šalį... kaip susimylėjau su Sara,—dagrisko Petronė.

PETRONĖ (*tyliai*). Taip ir yra... pas Orišką... nesumelavo Marina.

STEPONAS. Ir kas aš per žmogus, kas da širdis pas mane—pats nesuprantu! Mylėjau Liucę, numirčiau dėl jos—kasžinkas atstūmė, ir prie Petronės prisiglaudžiau; mylėjausi su Petrone, galvos nejutau,—kaip sumanėva vesti—dagrisko... Už Sarą pastipčiau, gyventi be jos negaliu... Taip įsimylėjau į ją, kad nors gyvas lysk į pragarą! Ne, nuo Saros niekas manęs neatitrauks, ne! (*Pausa*). Kartais atsimenu Liucę, Petronę, gaila pasidaro... tuokart man rodosi, kad aš jas visas vienodai myliu, taip kad, jai būtų galima, visas tris ir vesčiau... Na, o jai nėra galima, tai aš tam nekaltas...

PETRONĖ. Ką jis ten bumbisi?

STEPONAS (*pricina prie gonku*). Ką-gi ji neišeina? Nejau da Leiba neatgulė?

PETRONĖ. Ar tik neis į vidų? Langus iškriūsiu, kaip Dievą myliu!

STEPONAS. Na, Leiba, atsiveikink su dukrele. Tavo laimė bus mano laimė!

PETRONĖ. Ne, laukia.

12 SCENA.

TIE PATIS ir SARA.

(*Sara, apsigobusi skepetaite, su rišuliuku, lenda pro langą. Sustojo palei langą*).

STEPONAS. Nusistebės kažmas iš to, ką aš padariau—žydę perkrištijau!

SARA. Sunku... Sunku apleisti!

PETRONĖ. Tegul tik išeina—tokią lermą pakelsiu, kad Leiba juos tuoj išvys!

STEPONAS. O kaip Petronė kentės! Gaila man jos...

SARA (*su kančia*). Sudie, brangus tėveli, atleisk man... ir tu, gričia, brangiausias lopšeli, atleisk! (*Eina, kovodama su savim*). Baisu! (*Sustoja*). Sugrįžti... da ne vėlu... tėvelis nežino... o Steponas... Ryt Joselis atvažiuoja... ne, ne... ten, ten pas laimę, pas meilę... pas jį... pas jį.

STEPONAS. Ką-gi ji sau mano, ištikrųjų! (*Nusispjauna*).

SARA (*išeina į vidurį kiemo*). Stepone!

STEPONAS. Aš čia. (*Apkabina ją*). Iškur tu at-siradai?

PETRONĖ. Kas ten toks? (*Prisižiūri iš už medžio*).

SARA (*drebėdama*). Aš par langą.... par duris nebuvo galima.... tėvas....

STEPONAS. Eikiva pas kuningą—jis laukia....

PETRONĖ. Rodos, ne Oriška....

SARA. Laukia?

STEPONAS. Tai-gi... Eikiva, ten tau bus atvangu...

PETRONĖ. Ne, ne, ne jinai.

SARA. Stepone, man kažinko baugu!

STEPONAS (*bučiuodamas ją*). Nesibijok, mano auš-rele, nebijok!

PETRONĖ. Žydaitė! Surkė!? Bučiuojasi.... su žyde myluojasi!...

STEPONAS. Kuningėlis sakė, kad nedėlioje tave pa-krikštys, ir tą-pat dieną suvinčiauos mus.

PETRONĖ. Mm.... štai kaip! Su žyde nori apsvesti! Meluoja, balandi! Aš suardysiu, sudraskysiu jų-dviejų meilę!

SARA. Eikiva, eikiva greičiau.... man pasigirdo....

STEPONAS. Nusiramink.... niekas mus nemato.

(*Eina*)

PETRONĖ (*užstoja kelią*). Sustokit!

SARA. Oi! (*prisiglaudžia prie Stepono*).

STEPONAS. Kas čia? Petronė?!

PETRONĖ. Aš! Nepažinai? A, su žyde susimylėjai, apsvesti užsimanei! O tu, bjaurybe, nuo tėvo, lyg vagilka, bėgi?! Meluojate!

STEPONAS. Tylėk, ne-tai užkimšių gerklę!... Eiki-va, Sara!

PETRONĖ. Palaukkit! neleisiu!

STEPONAS. Šalin iš kelio! (*atstumė ją į šalį ir greitai nuėjo su Sara*).

PETRONĖ (*puolėsi juos vyti, bet susilaikė*). Palauk-kite! cha-cha-cha! Suklupsita! (*skubina į eina pas gonkas ir tvirtai baladojasi į duris*). Leiba! Žyde!! Eik šia, greičiau eik laukan! Girdi, žyde!

13 SCENA.

PETRONĖ, LEIBA ir ORIŠKA.

LEIBA (*da gryčioje*). Oriška, Oriška, eik šen (*stumia prieš save Orišką*). Kas čia baldojasi? Ko reikia?

ORIŠKA. Tai Petronė! Ko tau reikia?

PETRONĖ (*tvirtai kratydama ir stumdydama Leibą*). Bėgk.... Gelbėk.... girdi.... pavyk juos! Jinai su Steponu pabėgo....

LEIBA. Kas tokio?.... Kas pabėgo?

PETRONĖ. Ji.... tavoji.... duktė....

LEIBA. Ar tu proto netekai?! Sara miega.

PETRONĖ. Miega? Cha-cha-cha! Aš mačiau, kaip jie čion bučiavosi.... Jis nusivedė ją pas kuningą....

LEIBA (*puolė vidun*). Oriška, eik šen! (*Oriška nu-ėjo; par langą matyt Leibą ir Orišką su žva-kėmis*).

PETRONĖ. Cha-cha-cha.... Jieško!.... pramiego-jai, prakeiktas žyde, savo dukterį!....

LEIBA (*išbėga su Oriška*). Sakyk, kur jie, sakyk....

PETRONĖ. Sakau, pas kuningą nuėjo.... apsi-krikštyti....

LEIBA. Krikštyties?!.... Petrone, tu juokus vari-nėji, tyčiojies?! Sakyk, kad tu juokavai, sa-kyk.... sumelavai.... ir aš tave už tą žodelį auksu apibersiu....

PETRONĖ. Auksu!.... cha-cha-cha.... Auksu.... žinok, žyde, kad nė viskas galima ant svieto par-duoti ir nupirkti už piningus! Kas man tavo auksas, jai tavo duktė išrovė man širdį iš krūti-nės!.... Pasakyk tu man, kad aš tau sumelavau, ir aš tau atiduosiu visa, ką tik turiu brangiausio!

LEIBA (*susiėmęs už galvos*). Sara, Sara, ką tu pa-darei?

PETRONĖ. Ko-gi stovi?! Bėgk.... pavyk—gal da sugražinsi.... (*Greitai nuėjo*).

LEIBA (*pasitveria Orišką už rankos*). Eikim.... Bėgkim!.... (*Greitai bėga*).

Uždanga.

Kritika ir Bibliografija.

Lietuvos žemlapis su etnografijos siena. Tvar-kė V. VERBICKIS. *Lietuvos Ūkininko* Bendrovės išlei-dimas.

Tik pažvelgus šitan žemlapin, iškarto metas akys baisus technikos netobulumas. Užrašai—Dieve, apsau-gok! Tos raidės kreivos, šleivos, viena ant kitos lipa, pritupia, prisiglaudžia, atšoksta už dešimts varstų, viena žiūri Rygon kita Karaliaučiu. Jau geriau antros kla-sės mokiniai moka parašyti!

Patįs užrašai dėta be jokio apmatavimo. Rašytojo net ir akies geros, matyt, neturima. Vienur vardai visai artį ir perarti prieina prie vietų, kurias ženklina, kitur stovi toliausiai. Štai Kauno vardas (artimiausioji rai-dė) stovi atstui nuo paties Kauno už šešių varstų, ir tai dar ne ant tos pačios lygumos. Vilnius nuo Vilniaus stovi už dviejų varstų, Panevėžys nuo Panevėžio už trijų, Suvalkai nuo Suvalkų už trijų, Tilžė nuo Tilžės už trijų, Šakiai nuo Šakių už trijų, Kelmė nuo Kelmės už dviejų, Šiauliai nuo Šiaulių už dviejų, Pakražantis nuo Pakražančio išbėgęs keturis varstus šiaurėn ir t. t.

Kai šitaip rašoma, tankesnėse vietose pasidarą dau-gybės abejonių: nežinai žmogus, kurs čia miestelis tuo bei kitu vardu vadinamas.

Keli pavyzdžiai.—Šakiai, Lukšiai—kurie Šakiai, ku-rie Lukšiai, nežinia. Didesnės Šakių raidės vestų prie didesnio ratelio, bet arčiaus prie to ratelio stovi vardas Lukšiai, o arčiaus mažesnio ratelio—Šakiai. Iš antros

pusės dar arčiaus prie didesnio ratelio prieina vardas Slavikai. Kur tas vardas priguli? Vakarų pusėje prie Slavikų yra mažytis ratelis, gal prie jo, bet čia dar arčiaus prieina tokio-jau dydžio (taip gal reikia manyti, kad tokio) raidėmis parašytas vardas Lazdynai.—Kitoj vietoj tokias jau painias randame su Plokščiais—Veliuona—Ilguva—Seredžium—Ž. Panemunė—Vilkija—Moniškais. Dar kitur klausimas su Plunge—Žlibiniais—Kantaučiais. Žlibinų vardas parašyta diesnėmis raidėmis negu Plungės (*sic!*), tai ji priseitų taikyti prie didesnio ratelio, o kadangi nesidrovima vardai rašyti net už šešių varstų, tai prie to ratelio galima būtų net Kantaučių vardą pataikyti! Bet, jau Plungę Plunge parokavus, neišrišama yra kurie Žlibinai, o kurie Kantaučiai, ir dar painiaus dešnėje, kame Kantaučių vardas preina arčiausia ir tiesiausia prie kito ratelio, arti kurio taipgi prasideda vardas Lauko Soda, o labai arti viršų ir gale Lauko Sodos irgi yra rateliai, vienas mažesnis, kitas didesnis, Lauko soda parašyta labai didelėmis raidėmis, reiktų tad taikyti prie didesnio ratelio, bet ten stovi netoli (už kokių pus-antro varsto) vardas Luokė. Grįžk atgal!... Vardai: Kurtuvėnai—Bubiai lygiausia prieina prie vieno ratelio, Kurtuvėnai net tyčia nukreipta prie to ratelio, kur ir vardas Bubiai prasideda. Taip-jau Tytavėnų ir Pakražančio vardai vienoj vietoj susiduria. Tik čia, ant laimės, strielute (*sic!*) nurodyta, kur vardas Pakražantis pridera...

Mapa užrašyta nepertankiai, pvzd. Kauno gubernijoj maž-daug 350 vardų. Ir kad tokioj netankumynėj nebeišsitekt su vardais, tai jau reikia didelio nemo-kėjimo arba rusiško chalatiškumo.

Miestus ir miestelius ženklinantįs skritulėliai taip neaiškūs ir daugelyj vietų taip užtepti, kad ir su didinamojo stiklo pagalba dažnai negalima iširti, ką jie reiškia.

Vietose, kur daug ežerų, už jokių piningus negalima sužinoti, kurs ežero vardas kuriam ežerui taikomas. Kurs yra Drukšų ežeras? O kurs Dukšto? Kurs Dykšnykštis? Kurs Aparų? O kur tas Paežerių ežeras? Jo žemlapyj nesimato, o vardas yra, tuo tarpu kiti ežerai labai gerai matos, o vardų nėra.

Šitokie dalykai dedas ištisam žemlapyj.

Geogr. vardai irgi, rodos, ne visur tikri. Man geriaus žinomųjų matau netikrai esant parašyta Kuprėliškiai vietoj Kuprėliškis, Vyžuonos vietoj Vyžuona. Kazin dėlko rašoma Jakabmestis (!) vietoj Jakobštadt'as, ir apskritai, svetimieji vardai vienur iškraipoma, kitur paliekama tikroj išvaizdoj (Pagastas (!), Lužkai (!!), Glubokas (!), Želudka, Ščučyn, N. Dwór). Nuoseklumo jokio.

Vartojama ū ilgasai ir y, bet vienur ilgumas žy-

mima, kitur ne. Žodžių skaidymas suvis negudrus (jis neturėtų būti nei daleidžiamas), pvzd. rašoma: Vainutas (-as padėta apačion), Lauksa-rgiai (-rgiai iškelta viršun), Kapčiami-es-tis (*sic!*) (*es-tis* subrukta apačioj), Vabalnink-as, Linkmen-įs, Vand-ziogala, Garda-i, Monišk-iai ir t. t.

Užmiršta užrašyti gubernijų ir paviėtų vardai. Miesteliai pažymėta toli ne visi.

Galų gale pastebėtina svarbiausias dalykas: meridijanai pervesta visai neteisingai. Tur-būt piešėjas nei cirkulio neturėjo. Toj pačioj paralėlej meridijanas nuo meridijano eina vis kitokiam atstume! Pritaikant maštą, išeina skirtumas bent šešiuose varstuose. Pati maštabo rodyklė, parodanti neva keturius colius, yra truputį trumpesnė už keturius colius, ir dar-gi vienas colis nelygus kitam coliu.

Už pirmąj meridijaną imama Ferro meridijanas. Žinovų tai yra skaitoma pasenusiu dalyku. Šiandien visur skaitoma nuo Greenwich. Jaigu jau ne nuo Greenwich, tai geriaus, sako, ėmus kadir vietinis Pulkovo. —

Tai-gi mat. Garsino, garsino, o to garsintojo dalyko, pasirodo, esama visai ir visai nekokio. Vietoj žemlapio teturime pamokinimą, kaip tai yra negerai, kada šiaučius imasi kept pyragus. Gaila. Mums ne to, bet žemlapio ištikro reiktų. Palūkėsim, gal neužilgio ir sulauksim.

Makabejus.

Laiškas Redakcijon.

Gerbiamasai Redaktoriau!

Teikkites išspausdinti Jūsų laikraštyje šį pranešimą:

Ateinančių metų pradžioje išeis iš spaudos mūsų brolio Edmundo pilnas raštų rinkinys, išskiriant L. Tolstojaus vertimą "Kaip darbo žmonėms išsiliuosuoti". Raštus sutvarkė ir biografiją parašė L. Gira. Raštų bus apie 10 spausdintų lapų (160 puslapių), formato maždaug panašaus į V. Kudirkos raštus.

Nebėsant užtektinai spausdinimui lėšų, raštai išeis prenumeratos būdu. Prenumeratoriams apseis 75c. Išėjus iš spaudos kaina bus apie \$1.—Užsakymus ir pinigų meldžiame siųsti šiuo adresu: *Al. Steponaitis*, 745 Glenmore ave., Brooklyn, N. Y. Su pagarba

Apalionijs, Aleksandras ir Vytautas Steponaičiai.

26 Metų Senas Laikraštis.

VIENYBE LIETUVNINKŲ

Išeina kas sereda Brooklyn, N. Y.

“Vienybė Lietuvninkų” didelio formato 12 puslapių, talpina moksliskus straipsnius, eiles, feljtonus naujausias žinias iš visos pasaulės, daugiausia iš Lietuvos gyveno ir pačios Lietuvos savų korespondentų. “Vien. Liet.” buvo visų pirmieviškų organizacijų organu, dirbo ir dirbs žmonių gerovei. Šimet 10d. Vasario sukako 25 metai kaip išeina, iš tos priežasties išleidome didelį žingeidų **Jubilėjinį numerį**, kuris liks tik istoriškų atminimu, nes pirmas da Lietuvos laikraštijoj. Kurie užsisakys ant metų užsimokės \$2.00, gaus tą numerį, kaip dovaną ir gražų skaitymo kalendorių. “Vienybės Lietuvninkų” prenumerata metams \$2.00 pusei metų \$1.00. Užrubežin \$3.00. Užsirašyti galima visada. Kas nori gauti tik **Jubilėjinį numerį**, prisiųsk 10 cen. markėmis, o tuoj gausi; paprastą numerį peržiūrėjimui siunčiame dovanai.

Užsirašant “Vienybę Lietuvninkų” reikia siųst prenumeratą (Money Order, ar registruotu laišku pinigai) ant vardo leidėjo šiuom adresu.

J. J. Paukštis & Co.

120-124 GRAND ST. BROOKLYN, N. Y.

Rašyk greitai, o tuoj gausi atsakymą tik indėk už 2 cen. markę.

“Laisvoji Mintis” lėšuoja:

Amerikoje: metams	\$2.00	užsienj — Europą ir kitas šalis Me'ams : \$2.50 pusei metų : \$1.25 pavienis numeris : 25c.
„ pusei metų	\$1.00	
„ pavienis numeris 20c		

Meldžiame skaitytojų, kurių prenumerata išsibaigė, atnaujinti prenumeratą, kad nebūtų sutrukdytas siuntinėjimas. Paskui nebus galima gauti atskirų numerių kompletams. Pasiskubinkite, meldžiamieji!

Daktaras Jonas Šliupas.

1419 No. Main ave.

Scranton Pa

Abu Telefonu

1911 metais ta pačia kaina eis
3 kartus per savaitę

“Lietuvos Zinios”

Prie jų priedas “Aušrinė”, moksleivių reikalingams skirtas.

Nuo Spalių mėn. 1909 m. “L. Žinias” leidžia bendrovė: F. Bortkevičienė, K. Grinius ir Ko.

911 metais “L. Žinių” emėjai gaus puse kainos (už 52 kap.) spalvuotą Lietuvos Žemlapį.

Kaina ta pati: Lietuvoj (ir Rosijos Valstybėj) metams 4 rub. (2 dol. 20c.) pusei metų 2 rub. 20 kap. (1 dol. 20c.) Užsienyj (ir Amerikoj) metams 6 rub. (3 dol. 30c.), pusmečiui 3 rub. 50 kap. (1 dol. 92c.)

Bendrovės nariams užsimokėjusiems 25 rub. “L. Žinios” metams už 1 rub; t. y. nariai gauna nuo 25 rub. 12-20%

ADRESAS:

“LIETUVOS ŽINIOS”

Semionovskaja 10

Vilnius (Russia-Lithuania)

1911 METAMS

“Lietuvos Ukininkas”

Bus padidintas ir duos už tuos pačius piningus:

- 52 NNo. Lietuvos Ukininko
- 26 NNo. Žemės
- 13 NNo. Mokyklos
- 12 NNo. Sveikatos
- 13 NNo. Jaunimo Skyriaus
- Di elį Kalendorių

Duoda taip-gi sėklų išbandymui ir Ukio padargų premijoms už raštus. Visiems metiniams emėjams dar duos spalvuotą Lietuvos Žemlapį už 25 kav., šiaipgi tasai žemlapis pardsidavinės po 50 kap. Užsipirkdami Lietuvos Ukininką pridėkite tas 25 kap., tai bus vienas nusiuntimas. Lietuvos Ukininką leidžia Bendrovė: F. Bortkevičienė, K. Grinius ir Ko. Kas įsirašys į Bendrovės narius ir užsimokės nario mokesį, 25 r. tas Lietuvos Ukininką su visais priedais ir dovanomis gaus visuomet dovanai, tai-gi nuo 25 rub. gaus nama 12-16 procentų. Lietuvos Ukininko kaina: Lietuvoj (ir visoj Rosijoj) metams 3 rub. (1 dol. 65c.) pu ei metų 1 rub. 50 kap. (83c.) 4 mėn 1 rub. (55c.) Užsienyj (ir Amerikoj) metams 4 rub. (2 dol. 20c.) pusmečiui 2 rub. (1 dol. 10c.)

Priimama ir pačtos markutėmis, ir “Money Orderiais”, tik ant orderio reikia parašyti, kas siunčia piningus. Vieną numerį pasižiūrēt norintiems siunčiame dovanai.

ADRESAS

“LIETUVOS UKININKAS”

Semionovskaja 10

Vilnius (Russia-Lithuania)

Knygelė verta tiek aukso, kiek pati sveria

JOS VARDAS YRA:

“Kaip rašyti Laiškus Liet. ir Angl. kalbose”.

Ko ji mokina? Ji mokina rašyti laiškus (gromatas) lietuviškoje ir angliškoje kalbose. Žmogus gali visą amžių mokintis anglišką kalbą, bet pakol jis nemėgins rašyti laišku angliškoje kalboje, tai ir angliškos kalbos niekada gerai neišmoks. O kad rašyti laiškus angliškoje kalboje reikia tam tikros knygos, kuri nemokantį mokintų. Taigi ši knygelė mokina rašyti laiškus angliškoje kalboje.

Šioje knygelėje yra daugybė laišku visokiuose reikaluose ir atsitikimuose į visokias ypatas: Laiškai tėvų į vaikų, vaikų į tėvus, vaikų į merginas, merginų į vaikus, tarnų į darbdavus, darbdavių į tarnus ir tt. Tie visi laišukai yra abiejose kalbose, viens lietuviškas kitas angliškas, teip kad rašėjas skaito lietuvišką laišką ir mato kaip tą patį būdą angliškai rašyti. Rašant angliškus laiškus žmogus mato kaip surišti žodis su žodžiu, kaip padaryti pilnus sakinius ir tie sakiniai įsiskverbę žmogui į smegenis teip giliai, kad jis juos jau ant visados atmena. Jokia gramatika, jokia kita knyga teip greitai ir teip gerai žmogų neišmoks angliškos kalbos kaip kad virš paminėta knygelė. Žinoma pirm paėmimo šios knygelės, žmogus turi pirmiau perskaityti knygeles “Vadovėlis” No.1209 ir “Rankvedis” No.1300, kad gauti pradžią, o paskui jau imti knygelę “Kaip rašyti laiškus lietuviškoje ir angliškoje kalbose”.

Ši knygelė ne vien mokina laiškus rašyti, ne vie mokina angliškos kalbos, bet dar mokina ir daugybės kitokių labai naudingų ir reikalingų dalykų, kokių pamokinimų jokioje knygoje nerasite. Ji mokina:

Kaip daryti kontraktus pirkimo, pardavimo, samdyimo ir visolį formų bilio reikaluose; kaip daryti vekselius skolinant pinigus; kaip daryti testamentus; kaip vesti draugysčių reikalus, ir visoki kiti pamokoniškai. Teipgi mokina formų kaip žmonėse apsieiti visokiuose atsitikimuose; antai kaip apsieiti svečiuose, apsilankymuose, supažindime vieno su kitu, pakalboje vieno su kitu, kaip užsilaikyti bankietuose, vestuvėse, krikštynose, pagrabuose, atsilankant ant metinių švenčių ir tt. Toliau knygelėje yra šimtai patarlių vartojamų angliškoje kalboje išverstų į lietuvišką, kokių dar niekad negirdėjai, ir ant galo yra žodynėlis svetimų žodžių, vartojamų įvairiose kalbose, išverstų į lietuvišką kalbą ką jie reiškia.

Ši knygelė turi 293 puslapius. Yra apdaryta popieru apdaruose ir audimo gražiuose apdaruose. Ji yra verta daug pinigų, bet už pinigus mes jos niekam neparduodame. Mēs ją dovanojame tiems, kurie užsirašo mūsų laikraštį “Lietuvą” ant 18 mėnesių ir užsımoka \$3.00 prenumeratos, tai tiems duodame šią knygelę dovanų ir siunčiame “Lietuvą” per pusantrų metų.

Kodėl teip brangią knygelę mēs dovanojame už dyką? Pirma todėl, kad mēs norime kad kiekvienas lietuvis išmokyti anglišką kalbą, kad paskui galėtų užimti geresnią vietą ar darbą ir pralobti, o kada bus mūsų lietuviai turtingesni, tai ant tiek pakils lietuviška tauta ir kultūra ir mēs nuo turtingesnių daugiau biznio turėsime. Antra mēs norime, kad kiekvienas lietuvis skaitytų mūsų laikraštį “Lietuvą”, kurs tarnauja žmonių apšvietimui ir kultūriškam jų pakėlimui, ir ant kiek “Lietuvos” skaitytojai pasidaugins, ant tiek mēs galėsime pagerinti laikraščio “Lietuvos” įturą.

Todėl ir tu, broli, kaip šį apgarsinimą skaitai, nelauk ilgiau, bet tuojaus pasiusk \$3.00 prenumeratos už “Lietuvą”, o mēs ir tau pasiūsime tą brangią knygelę dovanų ir siūsime mūsų laikraštį “Lietuvą” per pusantrų metų.

Siųsdami pinigus, savo laišką adresuokite šiteip:

A. OLSZEWSKI

3252 So. Halsted St.,

CHICAGO, ILL.

KAS SKAITO IR RAŠO, TAS DUONOS NEPRAŠO!

Iš visur eina reikalavimai mokslo raštų ir knygų apie socializmą, apie darbininkų reikalus, kad pagerint nors kiek tą netikusį gyvenimą. Idant užganėdinti nors truputį plačiosios minios darbininkų klasos didžiausius reikalavimus, Lietuvių Socialistų Sąjunga leidžia

Savaitinį laikraštį “Kova”

“Kova” paduoda svarbiausius žinias iš viso svieto apie darbininkų reikalus, talpina savyje moksliskus straipsnius, gražias apysakas, eiles ir šiaip smagius pasiskaitymus.

“Kova” rašo visuomet teisybę ir gina darbininkų reikalus kiekviename reikale.

“Kova” prasiplatinusi netik Amerikoje, bet Lietuvoje Anglijoje, Vokietijoje net ir Afrikoje.

“Kova” prekiuoja į visas dalis svieto: **Metams \$2.00 pusei metų \$1.00.** Todėl draugai skaitykite ir platinkite “Kovą”.

“Kova” išė na kiekvieną pėtnyčią.

Antrašas laiškam ir pinigams siųsti:

“KOVA”

1815 E. Moyamensing Ave.,

Philadelphia, Pa.

BANKAS

LACKAWANNA TRUST
COMPANY

404 LACKAWANNA AVE.

SCRANTON, PA

Užkvičiame kiekvieną šio laikraščio skaitytoją pasidėti pinigus mūsų bankan.
MOKAME 3% NUO BILE SUMOS. GALIT PRADETI TAUPYTI PINIGUS IR NUO VIENO DOLARIO.

Siunčiame pinigus MONEY ORDERAIS ir BANKO DRAFTAIS, arba ČEKIAIS į visas dalis Europos; ypatingai užžiūrime siuntinėjimą pinigų į Lietuvą. Pas mus galite sukalbėt lietuviškai

Jos. Shukis

Vienatinis Lietuviškas
Fotografistas

Wilkes-Barre ir apielinkėje

18-20
E. Market St., WILKES-BARRE, PA.